

munka

művészeti és társadalmi beszámoló szerkeszti: kassák lajos, budapesten

a tartalomjegyzékből:
kassák: válasz néhány levélre
• ozenfant: festmény • justus pál: az új köllő • dr. zilahi: az emberismeret • gelléri andor endre: temettünk • nádas endre: világgazdaság • illyés gyula: csavargó • farkas lászló: vers • gró lajos: beszélő film • fotómontázsok • figyelő rovat •

4

1 9 2 9 j a n u á r

felhívás lapunk barátaihoz és olvasóihoz!

a fejlődés és előrelépés szolgálatában a fejlődő és feltörekvő ember egyik legerősebb fegyvere a kultúra. ha a mainál fejlődöttebb embertípust és szociálisabb társadalmi közösséget akarunk kialakítani, akkor a kultúráért és a kultúra eszközeinek a meghódításáért is küzdenünk kell.

a „munka” az új kultúra és korszerű művészetek független tribünje. szerkesztője: kassák lajos. dolgozótársai a hazai és külföldi szociális világszemléletű írók, művészek, tudósok és szakemberek legkiválóbbjai.

a „munka” a dolgozó és tanuló fiatalság szószólója és segitőtársa akar lenni. de, hogy vállalt programunknak eleget tudjunk tenni, magunknak is megértő és segitőtársakra van szükségünk. csakis megértő és segítő összedolgozással érhetünk el számottevő eredményeket. felszólítjuk tehát a haladó fiatalságot és mindazokat, akik hisznek a fejlődésben s annak tempóját elő akarják segíteni — álljanak mellénk úgy szellemi, mint anyagi támogatásukkal.

„munka”

szerkesztősége és kiadóhivatala

t a r t a l o m j e g y z é k :

kassák lajos: válasz néhány levélre	97	e. h.: a spartakiádról (képpel)	113
ozenfant: festmény	99	farkas lászló: vers	116
justus pál: az új költő	100	gró lajos: beszélő film	117
dr. zilahi lászló: az emberismeret tudománya	101	pogány béla: krasszin (képpel)	118
gelléri andor endre: temetlünk	106	egy nap életemből (egy japán munkásnő levele)	122
ruth künel: a gyermek szexuális felvilágosítása.		ford.: balogh vilma	122
ford.: vajda jános	108	dietzgen levele marxhoz. ford.: vas istván	123
a pillisvörösvári bányászok felvonulása és a világ-		nádass józsef: h. pontoppidán, szerencsés péter	124
helyzet (klisé)	109	fischer józsef: garbai sándor, die bauhütten	125
nádas endre: világgazdaság	109	herzog s.: jan tschichold, die neue typographie	126
illyés gyula: csavargó	112	justus pál: „szavalókórus-antológia”	128

szomoruság piacán

cimmal megjelenik januárban zelk zoltán verseskönyve. a fedőlapot kassák lajos tervezi

előfizetési ára: 2 pengő
amatörpéldány: 5 pengő
előfizetni lehet a „munka” kiadóhivatalában

munka

művészeti és társadalmi beszámoló

A «munka» harmadik számában közölt levélidézetek és azokra adott válaszaim ugyilátszik megmutatták a formáit, melynek keretein belül egyes kérdések közérthetően megvitathatók és tisztázhatók. A cikk közlése óta még több levél érkezett hozzám s köztük olyan is, amely látszatra az én személyes ügyeimhez nyúl hozzá. A magam részéről legjobb szerettem volna a kérdéssel nem foglalkozni, de a sorok írója olyan baráti és kíváncsi hangon szól hozzám, hogy személyes kérdésen túl, a szocialista kultúra ügyének érdekében kénytelen vagyok kérdésének eleget tenni.

Azt mondja a levél írója: ...Azok közül a munkások közül vagyok, akik a forradalom alatt mint ifjúmunkások vettek részt a mozgalomban, ismerem tehát az akkori körülményeket s mivel most is benne vagyok a mozgalomban, a mostani körülményeket is ismerem... Kis könyvtáramban önnek minden könyve megvan, azok is, amelyek külföldön jelentek meg. Ezek között a munkák között talán olyan is van, amit nem egészen értettem meg, de azt bátran mondhatom, valamennyiből megérzem, hogy szocialista író művei. Az «Egy ember élete» című könyvében, mintha csak a saját életem lenne megírva, de azt is mondhatom, hogy sok munkás barátomnak ugyanez a nézete a könyvről. Nem értem hát meg, hogy a 100% című lap miért írja az elvtársról, hogy «deklasszált polgár» és «a munkásság ellensége»? Az ön privát életét kevésbé ismerem, de ha írásai után nevezi önt az említett lap polgárnak és a munkásság ellenségének, akkor hazudik s a fiatalságot, aki ellenforradalmi viszonyaink miatt alig is olvashatott öntől valamit, rosszakaratúan félre akarja vezetni. Nem tudom hogyan is állunk tehát ezzel a kérdéssel? Ne vegye rossznéven, mintha meginogtam volna, de miért nem válaszol hát az ő vádjaikra? Nem akarom elhinni, hogy igaz, amit az említett lap ír, tehát kíváncsi vagyok elvtárs

véleményére, illetve válaszára. Különben könnyen akadnak majd olyanok is, akik azt hihetik, hogy azért nem válaszol, mert a vádak igazak s így önnek azokra nincs is mit válaszolnia...

A levél írója a továbbiakban elveszti az objektivitás hangját s így nem tartom szükségesnek, hogy levele folytatását is közreadjam. S érzem, hogy magam is nehéz feladatra vállalkozom, mikor objektiv nyugalommal felelni akarok a feltett kérdésekre. Mint író s mint szocialista nem vehetem át a vádaskodók modorát, mert azt rosszindulatu szájakodásnak tartom s a hasonló förmedvényeket inkább az «Uj Nemzedék» hasábjaira valónak tartom, mint egy olyan lapba, amely magát szocialistának nevezi. A «munka» pedig szocialista folyóirat s így nem engedheti meg magának, hogy személyi gyűlölködések szemétdombjává zülljön. Mint látnivaló, nem ellenfeleim ők nekem, hanem ellenségeim s így részemre nincs meg a komoly vita lehetősége. Vitatkozni csak azzal lehet, aki érvek ellen érveket sorakoztat fel, a pocsolyába nem dűhvel belegázolni kell, hanem alkalmas eszközökkel ki kell szűrni. S hiszem, hogy a kiszűrés, vagyis a magukra hagyás módszere ebben a pletykamocsár-esetben is eredménnyel fog végződni. Anélkül, hogy rágalmaik, hazugságaik egyetlen érveléssel és adattal alá nem támasztott vádaskodásaik ellen védekeznek, biztosan számítok arra, hogy az «említett lap» olvasói között olyanok is akadnak, akik az ellenem támadó cikkek idézeteit egyszer megpróbálják ellenőrizni s akkor rá fognak jönni arra, hogy az idézetek közönséges hamisítványok vagy tendenciózusan kiszakított részletek, félmondatok, amik így más helyzetben, más mondatokkal összekeverten éppen az ellenkezőjét mondják annak, mint amit az eredeti könyvben vagy cikkben mondtak. Merőben fölösleges, hogy én most a meghamisított idézeteket ide írjam. Akit az ügy személyi gyűlölködésen túl

is, mint mozgalmi ügy érdekel, annak kis után-
nézéssel módjában áll az igazság ellenőrzése.
A magam részéről haszontalan fecsegések ellen
semmiféle formában nem érzem a védekezés
szükségét. Tény azonban, hogy a magyar mun-
kásmozgalomban sikerült bevennie magát né-
hány dilletáns írónak, akik szájaskodásukkal
befolyásuk alatt tartják a munkásfiatalok egy
részét, a maguk kis érdekeiért egymás ellen
uszítják ezt az ifjúságot, elterelik a komoly
osztályharc vonalából, produktív szocialista
munka helyett meddő pletykálkodásokba viszik
őket és megzavarják a kritikai tisztánlátásukat.
Pedig a magyar munkásmozgalomnak még so-
hasem volt olyan nagy szüksége a kritikai kép-
zettségre, mint éppen ma.

A szocializmus csirázó magja a marxi társas-
adalomkritika. A szocializmus nem utópia vagy
felelőtlen álköltők hisztérikus handabandázása,
hanem tudomány. Ahhoz tehát, hogy valaki komolyan
szocialista lehessen, tisztában kell
lennie a fennálló társadalmi rend külső és belső
formáival, az adott realitások alapján kell
megfogalmaznia legközelebbi célkitűzéseit és
ezért kell megválasztania a mozgalom fak-
tikai módszereit. Ez azonban nem úgy értendő,
hogy csak annyit és úgy csináljunk, amennyit
és ahogyan a mai keretek között lehet, hanem
azt jelenti, hogy a mai helyzet reális ismerete
alapján keressük meg azokat a módokat,
melyekkel az adott kereteket, a fennálló társas-
adalmi rend formáit minél rövidebb idő alatt és
minél kisebb áldozatok árán megváltoztathat-
juk. Tanuljunk. De ne azért, mintha azt hín-
nénk, hogy okos érveinkkel majd az uralkodó
osztály képviselőit is könnyebben «okos belá-
lásra» bírhatjuk, azért tanuljunk, mert a tudás-
sal, a sokrétű élet ismeretével magunkat ön-
tudasítjuk, egyre keményebbekké és szívó-
sabbakká edzük magunkat a további küzdelem-
re. Ennek a szellemi, racionális gyarapodásnak
az eszköze akar lenni a «munka» és éppen
ezért nem engedheti meg magának, hogy komoly
elvégezőkre szánt hasábjain helyet jut-
tasson egyéni piszkolódások cáfolgatására. Mi
azt hisszük, hogy zrilítani és könnyű hecc-
lapok helyett komoly agitátorgárdára és komoly
szocialista írásokra van szüksége a ma-
gyar munkásmozgalomnak. Aki benne van eb-
ben a mozgalomban, annak képessége szerint
vállalnia kell vagy a napi agitáció elvégzését,
vagy a szocializmus vonalába eső tudományos
munkálkodást. Az uralkodó osztály ezer oldal-
ról és ezer eszközzel nyom bennünket, tehát
ezer oldalról és ezer eszközzel kell ellene fel-
lépnünk. «Osztályharc» és «világforradalom»,
micsoda súlytalan szavak ezek így egyszerű
hangzatosban az uralkodó osztály iskola, kaszárnya,
templom és egyéb intézményes rend-
szereivel szemben. Mindezek az intézmények
tudományosan megalapozottak és osztálytörvé-

nyekkel védettek. Az uralkodó osztálynak tehát
nemesek a politikai hatalom van a kezében,
hanem mindazok az eszközök is, amelyekkel
ezt a hatalmat fentarthatja és erősítheti. S mi-
lyen gyarlóság kell ahhoz, hogy azt mondják
politikai akció és ezalatt valóban csak a poli-
tikai csatározásokat értsük. Mintha bizony
minden egyes vágyunk és megmozdulásunk
történjen az bármilyen területen is, a politikai
lag uralkodó osztály szemében és uralkodás
ellen politikai jelentőséggel is nem bírna. Az
uralkodó osztály nemesek politikál, hanem elő-
készítő üzemeket is tart fenn akaratának
hatalmának érvényesítése érdekében. Az isko-
lákban történelmet tanítanak, a kaszárnyákban
engedelmes és elszánt seregeket képeznek és
a templomokban megvigasztalnak és megféle-
mlítenek és mindezt végső soron az uralkodó osz-
tály hatalmának érdekében. Milyen világosan
kellene hogy álljon tehát mindnyájunk előtt
minden forradalmi ténykedésünk egyben poli-
tikai ténykedés is. Ebben az értelemben pedig
a tudományban és technikában előidézett gyar-
keres változások is forradalmi jelentőségűek,
ezeknek részünkről való megismerése, kiszá-
mitani akarása, az általános emberi érdekek
szolgálatába állítása: félreismerhetetlen táma-
dás a megesontosodott fennálló rend ellen és
egy új rend tudatos előkészítése. Minden új
megismerés újabb fegyver a mi oldalunkon és
újabb megsebezhető pont a másik oldalon.

Ezek után nem lehet kétséges, hogy a szor-
melyi gyűlölködések szítása helyett a «munka»
sokkal komolyabb, szociálisabb feladatok elvé-
zésére vállalkozik, mint az «említett lap». Ne-
künk nincsenek felesleges öt-hat oldalaink a
szomszédunk elleni nyelvtöltögetésre. Nehezen
magunktól elvont filléreken tartjuk fenn a ka-
pot és azért tartjuk fenn, hogy mint egy gyűl-
ledényben a tudni és harcolni akaró társaink
részére átadjuk benne a szocialista tudomány
ismereteit és megállapításait. S a «munka» ed-
dig megjelent számaim kertei és nélkül vállaltuk
a kritikusok előtt, mert azt adtuk benne, amit
tudunk és tudjuk azt is, hogy eredeti és össze-
gyűjtött írásaink a szocializmus érdekében
íródtak. S hogy cikkeinkben holnapra nem
ígérjük be az égi vagy földi mennyországot,
hogy üres fenyegetések helyett komoly elő-
készítő munka elvégzésére hívjuk fel társainkat,
ki merhetne felelősségtudattal ezért opportunus-
láknak vagy éppen a munkásság ellenségeinek
nevezni bennünket? Igenis, a munkásság szem-
mei elő el akarjuk kergetni az olesó, roman-
kus frázisokat. Ha eredményes munkát akarunk
végezni, ismerjük meg az anyagot, amit alakít-
tanunk kell. Tudnunk kell, hogy mi ellen har-
colunk és miért és minek az érdekében harcol-
lunk. S ha valaki most azt kérdezné: egyelőre
lehet nem az aktív harerről, hanem csak szor-
galmas tanulásról legyen szó? annak határozó-

tan
fegy
kül
kell
tato
giai
a s
azor
indu
hogy
büzl
szoc
sok
ellen

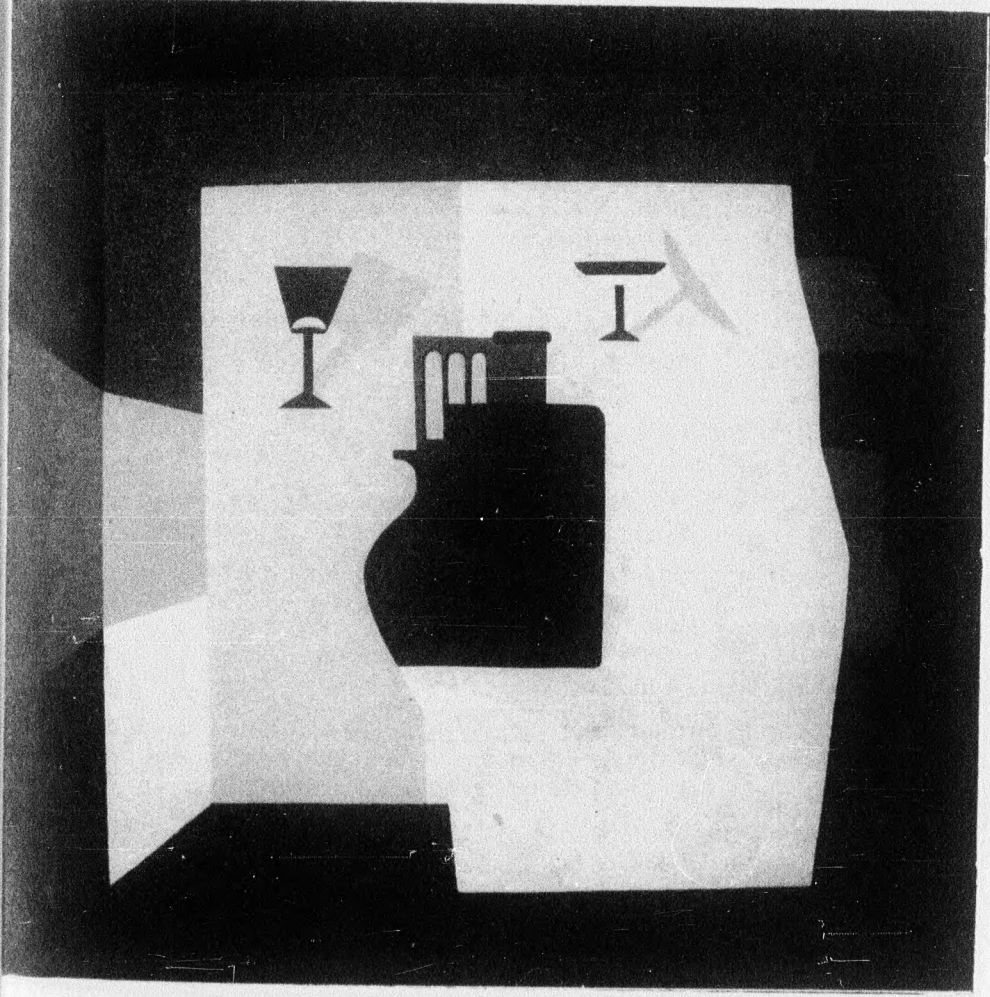
Ozenfa

tan azt felelnék: Ha elismered azt, hogy a fegyverkészítés és a katonaság kiképzése nélkülözhetetlen feltételei a háborúnak, akkor el kell ismerned azt is, hogy az általunk hangoztatott és végzett tanító munka, társaink ideológiai kiképzése is egyik nélkülözhetetlen eleme a szocializmusért folytatott harcnak. Abból azonban, hogy valaki jó katonákkal akar harcba indulni, oktalanság lenne arra következtetni, hogy az illető ellensége a háborúnak; ugyanígy büzlő demagógia az, ha valaki abból, hogy mi szocialista tudományt akarunk vinni a munkások közé, arra következtet, hogy az osztályharc ellenségei vagyunk. Látjuk az osztályharc foly-

tonóságát és elkerülhetetlenségét, ismerjük összetevőit és célját, éppen ezért minden oldalról fel is akarunk rá készülni, illetve ilyen felkészültséggel veszünk benne részt.

Mindnyájan, akik a «munkában» és körülötte dolgozunk.

S most úgy érzem, a fentiekben anélkül, hogy magánüggvé posványítottam volna mondanivalómat, az idézett levél írójának is megadtam a választ. Szentül hiszem, hogy a felvetett kérdésben nem az a fontos, hogy mit írok rólam, hanem az, hogy mit tartalmaznak az én írásaim. S ezek az írások mindig azonosak velem, a szocialista emberrel. **Kassák Lajos**

Ozenfant: Festmény

munka

AZ UJ KÖLTŐ

*ő is aranyos fényfonalakon sétál ég és föld között, de már nem igen barátkozik a holddal
míllió férfit és asszonyt ismer, s mégis, olykor hónapokon át megjeledkezik a szere-
lemről*

*néha látszólag értelmetlen dolgokat cselekszik: piros madarakat szór el a szélbe, tükrök
mélyén ismeretlen arcokat keresgél, fekete tornyokat emel és dönt meg az
alkonyatban*

szeme reflektor

szíve szövőszék

arca pedig fények-árnyékok menedéke

agyagból és napsugárból formál új emberarcokat olykor

*de mindezek céltudatos és megmagyarázható cselekedetek: értelmüket önmagukban
hordják*

*nappal nem álmodozni, hanem dolgozni szokott, keményen birkozva makacs és olykor
alkalmatlan anyagával, a szavakkal*

*de éjszaka álmokat is lát: acéllal, üveggel és fekete földdel álmodik, nagyablaku prak-
tikus házakról és kertvárosokról*

*mondj neki, hogy ő is közreműködik megteremtésükben: ez a legnagyobb dicséret
számára*

ámbrár megtagadta a menyországot és a gyermekmeséket

szenvédéséből szavakat formál

fájdalommal és türelmetlenül keresi és rója egymásmellé acélragyogásu szavait

*melyek olykor megrészegülnek, melyeknek ismeri esti különös ízét, melyek csodálatos
villannak előtte*

*de ő nem a szavakért nyitogatja a szavak rejtett ajtóit, hanem azért, amit mögöttük
keres*

*elosztogatja őket az emberek között és szeretné, ha azok kenyér és takaré helyett
is használhatnák*

*ismeri a csodákat, piros madarakat, fekete tornyokat, hidak dübörgő ivateit, az utak
énekét, sugarakat zokog, illatos és vad zivatarokban mossza tisztára bűnök- és
városok-mocskolla jiatalságát*

és mégis, élete minden pillanatában meg van győződve mindezek mélységes értelméről

*ha megkérdeznéd erre vonatkozólag este, nem felelne neked, ilyenkor bekukkant a
felhők mögé, leveszi a holdat az égről, megnézi, mi hajtja, kezét a nagy, sötét folyo-
mok pulzusára teszi és hangosan, messzire hallható szóval tiltakozik az igazság-
talanságok ellen*

de ha reggel beszélsz vele, meglátod te is:

*a napsütötte földeket, szavai száz fekete tornyát, az elégedetlen tömegek tűzjeleit, a
városokat és madarakat, elfelejtett éveit és a dolgok törvényszerűségét ezer aranyos
sugárfonállal miatta szövök multhatatlanul egymásba a könnyüléptű szelek.*

Justus Pál

AZ EMBERISMERET TUDOMÁNYA

ALFRÉD ADLER INDIVIDUALPSZICHOLÓGIÁJA

100-101

A cikk első fele a „munka” előző, 3. számában jelent meg.

A «problemátikus életstílusú» gyermekek főbb csoportjai: 1. szervi fogyatékosokkal született gyermekek, 2. elkényeztetett gyermekek és 3. nem kívánt, gyűlölt gyermekek. Mindhárom csoporttal túlságosan éreztetik a gyermek egyéniségének kialakulása idejében (Ichfindung des Kindes) az élet követelményeivel szemben való relatív gyöngeséget. Ezáltal a gyermek hamis felbecsülésben, hamis színben látja az egész világot, egész későbbi életén keresztül is. Tökéletesedési kísérletei, kompenzációs kísérletei elfajulnak, bizonytalanná lesz, viszont erősen kifejlődnek azok a jellemvonásai, amelyekkel hangsúlyozhatja látszólagos fölényét, kifejlődnek a ravaszság és alattomoság csoportjába tartozó vonások, pesszimizmus, új helyzetektől (azaz új erőpróbáktól) való félelem, mert újra meg újra be kell bizonyítani, hogy a látszólagos fölény nem ingott meg, beáll az elszigeteltségre való hajlam, a társaságtól való visszahuzódás, bátortalanlás, csüggedés (Entmutigung). Adler individualpszichológiája a legapróbb részletekig kinyomozta az egyes vonások és tünetek keletkezését. A *szervi fogyatékosokkal született gyermek* e fogyatékoságokat különös nehézségnek érzik, az életben handicapellnek tartják magukat, életstílusuk pesszimista alaptónust kap, sokat foglalkoznak magukkal, hogy leküzdjék a nehézségeket, keveset másokkal, mert úgy érzik, nehezebben találják helyüket a világon, mint a többi ember. A nevelés ilyen gyermekeknél arra kell hogy törekedjék, hogy meggyőzze őket, hogy az élet értéke és öröme nem a személyes fölény mindenáron való érzésében van, hanem a teljesítményekben, a jól végzett munkában, amelyre, kellő training alapján, a szervi fogyatékosággal született gyermekek is képesek (balkezesség).^{*} A szervi fogyatékoságok leküzdése (kompenzáció és túlkompenzáció révén), főleg azonban az érzékszervekben (szem, fül, tapintás, stb.) rejlő fogyatékoságok leküzdése kitarító training útján (és ez nem lehetséges bátorság és optimizmus nélkül) gyakran eredményeznek kitűnő, művészi szempontból is elsőrangú, néha zseniális teljesítményeket. Az *elkényeztetett gyermekek* (Adler szavaival) szimbiózisban élnek (anyjukkal vagy mással), örökös félelemben, hogy mikor üzennek ki a paradicsomból: mert újra meg újra olyan helyzetekbe kerülnek, amelyekben a kényeztetésnek eddigi foka már nem elég, nincs önbizalmuk, nem érzik önmön értéküket s ha anyjuk mellől kikerülnek az életbe, csak a hidegséget érzik. Az *anyának kettős hivatása* van Adler szerint a gyermek életében: elsősorban meggyőzni a gyermeket arról, hogy van e földön egy *abszolút megbízható ember*, akire feltétlenül számíthat, másodsorban: *átvezetni a gyermeket az embertárs fogalmának átéléséig*, azaz megalapozni szerves beolvadását az emberek közösségébe. Ha az anya ezt a második funkcióját a gyermek életstílusának végleges kialakulásáig, azaz a negyedik-ötödik életév betöltéséig elmulasztja, úgy

megalapozta gyermekének nevelési nehézségeit, jellemhibáit, az étellel és az emberi társadalommal szemben való téves beállítottságát. Az elkényeztetett gyermeknél az anya elmulasztotta ezt a második, életbevágó funkcióját. Az ilyen gyermekeknél nem fejlődik ki idejében az emberek közösségébe való beletartozás érzése (Gemeinschaftsgefühl), az ilyen gyermekeknek nincsenek barátai és pajtásai, nem érdeklődnek később a közügyek iránt, a munka és a házasság kérdéseiben visszavonultak, nincsenek előkészítve ezekre a feladatokra, ahol mindig számolni kell egy másik féllel is, zárkóztak és habozók lesznek, magukat tekintik a világ központjának, érzékenységük, hiúságuk határtalanul fokozódik. Adler szerint ha ilyen gyermekek valamikor elmebajosakká válnának, az elmebaj a nagyási örület formájában jelentkezik náluk, királynak, Napoleonnak, istennek gondolják magukat. Az ilyen gyermekek nevelését úgy lehet helyes mederbe terelni, ha barátok és játszótársak közé vezetjük őket, hogy megtanulják az emberi együttlét örömeit élvezni, egyszóval ha felébresztjük és erősítjük bennük a közösségetartozás érzését. Felnőtt korukban az ilyen emberek kezelése abban áll, hogy megpróbáljuk megértetni velük: ideges jellemük, jellemhibáik nem elsősorban saját bűneik következményei, hanem a kora gyermekkori nevelés mulasztásai folytán lettek emyire magányos emberek; egyúttal megpróbáljuk meggyőzni őket, hogy ez a nevelésükre vonatkozó marasztaló ítélet azonban nem menti fel őket a kötelesség (és lehetőség) alól, hogy, ha komolyan akarnak meggyógyulni, pótolják maguk az elmulasztottakat s illeszkedjenek be az emberek közösségének hasznos tagjává. Végül a harmadik csoportja a gyermekeknek, a *gyűlölt gyermekek*, azért hoznak magukkal erősebb alsóbbrendűségi érzést, mert rosszul bánnak velük, nem állhatják ki őket, akár azért mert csunyak, akár azért mert a szülők nem kívánták világjövételüket. Ezek életstílusuk kialakulása idejében úgy érezték, hogy a világon csak ellenség van s ez a beállítottság megmarad bennük későbbre is. Ezeket a gyermekeket csak akkor lehet nevelni, ha nagy-nagy szeretettel vesszük körül őket s így lassan, türelemmel, elnézéssel meggyőzzük őket, hogy tévedtek: a világ nem áll csupa ellenségből. Mindezekhez a nehézségekhez hasonló nevelési nehézségeket okoz pl. az is, ha a szülők túlzott várakozásokat támasztanak és hangoztatnak a gyermekkel szemben, vagy ha a gyermeknek a testvérek sorrendjén belül megnehezül a helyzete stb. A nehezen nevelhetőség forrásai és nyilvánulási formái összefolynak, variálódnak, különböző fokozatokban lépnek fel és további jelentőséget nyernek Adler azon felfogásában, hogy a *gyermek nehezennevelhetőségéből egyenes vonal vezet a felnőtt idegességéhez*.^{*}

Az individualpszichológia tanítása és praktikus eredményei szerint minden ideges és nehezen nevelhető gyermekben hiányos a közösségbe való tartozásérzés (Gemeinschaftsgefühl). A felnőttek idegességének mélyén ugyanez a hiány rejtőzik. Az ideges jellem bizonyos kisebb-nagyobb távolságából nézi

^{*} Dr. Alice Friedmann: Biologie und Psychologie der Linkshändigkeit. Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie. Jg. 1926. 257. és köv. l.

^{*} Alfred Adler: Schwer erziehbare Kinder und nervöse Erwachsene. Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie, 1925. Nr. 4. (145. l.)

munka

embertársait, önmagával foglalkozik, félti és biztosítani akarja fölényét, fél a vereségtől, becsúgya, amely eredetileg mögötte állott s ostorozta előre, az életvonal egy pontján hirtelen elébe kerül, eléje mered és nem engedi tovább, elzárja előle az előrehaladás útját (Adler), csak hogy megmeneküljön valamilyen vereségtől s fölénye féltve őrzött látszatát fentarthassa. A közösségbe tartozás érzésének kifejlődését leginkább a fokozott alsóbbrendűségi érzés fojtja el. Ezek az emberek letérnek az élet hasznos oldaláról s átkerülnek az élet haszontalan és teletölten oldalára (Adler): pozitív teljesítmények helyett érvényesülési vágyuk a látszat utáni vággyá hajlik el, beletorkolnak a hősi póz és az istenhez-hasonlóság (Gottähnlichkeit) fikciójába, haboznak az élet főkérdéseinek megoldása körül (zögernde Attitude), megrekednek, minduntalan visszatérnek kora gyermekkorukban szerzett életsílusuk eredeti formáihoz a világhoz való állásfoglalásaikban, de az élet általánosan hasznos oldalán való tevékenykedés helyett elhajolnak az általánosan haszontalan oldal felé: ezek sorából kerülnek ki az idegbajok, az elmebajok, iszákosság, perverzitás, nehezennevelhetőség, züllés, büntettesek és öngyilkosok.*

Hogy milyen foku bennünk a közösségbe tartozás érzése (Gemeinschaftsgefühl), az Adler szerint, leginkább megnyilvánul, amikor az élet három főkérdésének megoldásával kerülünk szembe. Az élet három főkérdése: az embertársakhoz való viszony a szociális érzés (Ich und Du), a munkához, hasznos tevékenységhez való viszony (produktive Tätigkeit) és a másik nemhez való viszony (szerelem, erotika, házasság) kérdései. Ezek a kérdések egyuttal az élet legfőbb feladatai. Adler a házasságot legelső sorban mint feladatot fogja fel, amelyet az embernek meg kell oldania, ha boldogulni akar. Amikor ezekkel a kérdésekkel szembe kerülünk, akkor derül ki, kiki mennyire és miképpen áll helyt, milyen pozitív teljesítményekkel szolgálja az emberi közösség érdekeit és ezzel a saját boldogulását. Hogy miképpen közeledünk e három kérdés megoldásához, miképpen kerülgetjük őket, miképpen teremtünk magunknak akadályokat és biztosítókat, csak hogy ne kelljen e kérdéseket a közhasznúság értelmében megoldani, hogy milyen távolságban rekedünk meg e kérdések előtt, ezekből a körülményekből ismerhetjük meg legmélyebben az egyes ember lelki történeteit, az egyes egyéni életstílusok *arrangementjait*, főleg olyankor, ha hirtelen *süraetlő* szituáció elé kerülünk, amikor dönteni kell. Akiben megvan az élethez való bátorság, aki biztosan áll az emberek közösségében, akinek élettervét nem alsóbbrendűségi érzése diktálta, egyszóval az egészséges ember megállja helyét: *a hasznosság oldalán határoz.*

Az élet három főkérdésének megoldására a nevelés készít elő. Aszerint, hogy valaki miképpen oldja meg az élet három főkérdésének *előkérdéseit* gyermekkorában: a barátság, az iskola és a másik nemhez való állásfoglalás kérdéseit, aszerint van előkészítve a három életkérdés megoldására. Magától értetődik, hogy mind a három főkérdés az életnek: *egyszóval szociális kérdés is egyúttal.*

Az életkérdések megoldásának kellő előkészítése céljából a jó nevelésnek már a gyermekben ki

* Lásd erre nézve Adler kitünően áttekinthető grafikus skizmét: Individualpsychologische Skizze der Norm und der Fehlschläge. Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie (Verlag S. Hirzel, Leipzig), 1927., 408. l. (tábla).

kell fejlesztenie a közösségbe való tartozás érzését. Ez, mint láttuk, lényegében az *anya funkciója: a szeretet felébresztése és átvitele a többi emberekre. A jó nevelő — és későbbi pótlás szükségessége esetén, az individualpszichológiai kezelés, — az anyának ezt a kettős, végtelenül fontos funkcióját gyakorolja.* Ezért az individualpszichológia a maga híveitől elsősorban azt kívánja, hogy meleg érdeklődéssel figyeljék az élet jelenségeit, mert az *individualpszichológia technikája*, amely egy megtanulható, művészi természetű tevékenység, csakis a gyakorlati életben sajátítható el: ez az előfeltétele a nevelésre vagy kezelésre váró gyermek vagy felnőtt egyéni életstílus biztos meglátásának és megragadásának. A gyermeket el kell segítenie odáig, hogy az emberek közösségében úgy mozogjon, mintha otthon volna, hogy a többiekkel együtt a közösség részének érezze magát. Ha *fokozzuk a gyermek bátorságát és önbizalmát, ha helyes traininggel rászoktatjuk az „optimista aktivitásra*, akkor rávezettük a helyes utra. Ha az anya kettős funkciója a gyermek első négy-öt életévében csődöt mondott — és, sajnos, a mai nevelési rendszer mellett, igen sok esetben csődöt mond —, akkor az individualpszichológus neveléshez vagy kezeléshez kell folyamodni. Ennek első lépése az, hogy a nevelő vagy az orvos teljesítse az *anya első funkcióját: megnyerje magának a gyermeket vagy a beteget, azaz — ugyyszólván — a közösséghez-tartozás érzését saját személye iránt felébressze a betegben. Azután végre kell hajtania az *anya második funkcióját: át kell vitémie ezt a felébredt közösségi érzést másokra, a többi emberekre is. Adler azt mondja: „Tisztában vagyunk vele, hogy a nevelésnek ez új útján nemcsak nekünk lehet járni: minden egyes orvos és minden egyes nevelő ugyanerre képes, ha módszere végrehajtja az *anya kettős funkcióját*”.**

Az individualpszichológiai nevelés célja: a gyermeket önállóvá és a közösségnek hasznosan beilleszkedő tagjává tenni. Ennek a nevelésnek alapvető módszere: a bátorsítás. Az individualpszichológiai nevelés és kezelés módszerei részletesen le vannak fektetve Alfred Adler munkáiban és az individualpszichológia kiterjedt irodalmában, amelyben a pedagógiai irodalom külön, jelentékeny részt foglal el. Az önállóságra nevelés, a bátorságra nevelés egyik legfőbb követelménye: kerülni minden nyomást és elnyomást, kerülni a tekintélyre való*

* Itt csak a következő munkákra utalunk: Adler: Über den nervösen Charakter, Praxis und Theorie der Individualpsychologie, Menschenkenntnis, Schwer erziehbare Kinder, Adler-Furtmüller-Wexberg: Heilen und Bilden, Verlag J. F. Bergmann, München. — Dr. Sophie Freudenberg: Erziehungs- und Heilpädagogische Beratungsstellen, Verlag S. Hirzel, Leipzig, 1928. — Handbuch der Individualpsychologie, Herausgeber, v. Dr. Erwin Wexberg, Verlag J. F. Bergmann, München, 1926, 890 S. — Elisabeth Bellot: Individualpsychologie und Schule, 1926, Verlag J. F. Bergmann, München. — Dr. Arthur Kornfeld: Psychagogik oder psychotherapeutische Erziehungslehre, (Die psychischen Heilmethoden, herausgeg. v. Dr. Karl Birnbaum), — Dr. Fritz Künkel und Ruth Künkel: Grundbegriffe der Individualpsychologie und ihre Anwendung in der Erziehung, Verlag A. Hoffmann, Berlin. — Technik der Erziehung, Herausgeg. v. Sofie Lazarfeld, Verlag S. Hirzel, Leipzig, 1928. — Schwer erziehbare Kinder, 20 Hefte, Herausgeg. v. Otto und Alice Rühle, Verlag Am anderen Ufer, Dresden (Buchholz-Fiederwald). — Dr. Erwin Wexberg: Das nervöse Kind, Verlag Moritz Perles, Wien. — Továbbá számos tanulmány az „Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie“ évfolyamában (Verlag S. Hirzel, Leipzig) és a „Schulkinderpsychologie“ c. külön számban.

haszontalan hivatkozást, ** kerülni a leszólást, szidást és kicsufolást, *kerülni minden fenyegetést, erőszakot és minden büntetést* és határtalan türelmet tanusítani az ugynevezett nehezebb esetekben is. A javulásnak alapfeltétele, hogy a szülő és nevelő elegendő belátással és türelemmel bírjon ahhoz, hogy csökkentse a gyermekre nehezedő nyomást, fokozza a gyermek önbizalmát és kézenfekvő módon bebizonyítsa neki, hogy semmivel sem rosszabb, értéktelesebb és tehetségtelenebb, mint más gyermek. És mindenekelőtt és minden esetben *egy kell viselkedni, hogy egyetlen gyermeknek sem szabad elvesztenie a hitet jövőjében!* (Adler: Individualpsychologie, f. id. 372 lap.)

A tekintélyen, erőszakon és elnyomáson alapuló nevelés általános jó eredményei igen hamar elmúlnak, káros hatásai megmaradnak. Az individualpszichológia a *gyermek egyenlőértékűségét* hirdeti, mint ahogy nem tesz különbséget férfi és nő, ifjú és agg értéke között, mert *csak egy értékmérője van: az általános hasznosság.*

Az individualpszichológia e nevelési módszereivel meggátolja, hogy a gyermek odahaza vagy az iskolában ellenség kezében higgye magát, — mint Adler egy előadásában mondja, — és gondoskodik róla, hogy a gyermekben idejében felbredjen és kifejlődjék az egyenlőértékűség érzése. A *közegészségügy és nevelés mai szervezete* mellett persze nem lehet szó sem arról, hogy egy-egy város, kivált nagyváros összes gyermekeit rendszeresen megvizsgáljuk s egyéni életstílusokra figyelmet fordítsunk, sem arról, hogy a szülőknek minden esetben megmondjuk, melyik a helyes és melyik a hamis életstílus. De az individualpszichológia azt kívánja, hogy a *szülők mondjanak le* a mai nevelésnek egyik titkolt, de nem ismert, de a gyakorlatban annál gyakrabban érvényesülő alapelvéről, amely szerint: ami nekem jó volt, az jó lesz a gyermekemnek is. Ez az elv azt jelenti, hogy a gyermeknek se legyen jobb dolga, mint volt a szülőnek. Az individualpszichológia azt kívánja, hogy a szülők *jobb lelki orientációt* s ezáltal jobb sorsot és több örömet adjanak gyermeküknek, mint amennyiben, a rossz nevelés folytán, maguknak volt részük. Továbbá azt kívánja, hogy *legalább a tanítók*, akik nyilvános iskolákban tanítanak és nevelnek, *elegendő kiképzetést nyerjenek* az emberismeretnek és életfilozófiának ebben az új tudományában és hogy *tűnjön el a tanítók és nevelők gondolatvilágából két mindmáig uralkodó végzetes tévedés: tűnjön el az a tévhit, mintha az ugynevezett rossz hajlamok velünk születettek lennének és tűnjön el az a másik tévhit, mintha ez általános rossz hajlamokat nem lehetne befolyásolni.* Az iskolának és a nevelésnek az individualpszichológia értelmében való átalakulásában van gyermeink jövője. — mondja Adler és hozzátesszi: ha majd felülkerekedik az a belátás, hogy nem a véletlen, nem szeszély és nem megfontolás adják a válaszokat az élet nagy

kérdéseire, hanem mindenki (a kora gyermekkorában kapott nevelés és training révén szerzett) életstílusa és életvonala által kényszerítődik az állásfoglalásra és az élet kérdéseinek ilyen vagy amolyan értelemben való megválaszolására, akkor majd rájönnek az individualpszichológiai nevelés jelentőségére és arra is, hogy a *jövendő iskolai oktatásnak is számolnia kell az individualpszichológia követelményeivel.**

Mindebből nyilvánvaló, hogy az individualpszichológia a *nevelők, a tanítók, a szülők, a felnőttek nevelését* kívánja. Csak önbizalmukban megingott emberek és csüggedt népek nyulnak, erejük *látszatának* fentartása érdekében (*Wille zum Schein*, Adler) a hatalom, a kényszer és elnyomás eszközeihez. A *boldogsághoz vezető út*: az emberi közösség általános hasznosságát szolgáló út, a *kényszertől való felszabadításon át vezet* — a gyermekkortól a felnőttek életén keresztül az osztályok és népek életéig. Minden nevelés, amely erőszakon és elnyomáson (kényeztetésen) alapszik, ahelyett, hogy önállóságra és bátorságra nevelne, feltétlen szükségszerűséggel olyan embereket nevel a gyermekekből, akiknek nincs önbizalmuk és önállóságuk, akik önbizalmuk és lelki egyensúlyuk ** *látszatának* fentartása érdekében mindig újból hatalmi célok felé, téves hatalmi célok felé törnek, maguk is ismét elnyomásra, a mások elnyomására törekszenek: élettervük nem az emberek közösségébe való hasznos beilleszkedésre irányul, hanem az embertársak fölötti uralomra. *Alfred Adler emberismerete rá akar vezetni minden egyes embert annak belátására, milyen végzetes és tragikus szerepet játszik az elbátortalanodás és hatalomvágy, saját erőnk téves felbecsülése és életcélunk téves kitzése úgy az egyes embereknek, mint a népeknek életében: önmagunkra és embertársainkra káros és felelőtlen formákban tör elő, akadályozója lesz a kisebb és nagyobb emberi közösségek (házasság, család, társaság, község, nép) boldogulásának és egyúttal akadályozója lesz az egyes ember életében is minden igaz, közvetlen emberi öröme és boldogságra való készségnek és képességnek. Az elnyomtatás nevelése alapján kialakuló egyéni életstílus boldogtalan embert, sikerre és hatalomra, siker és hatalom *látszatára* oltathatlanul szomjazó, mások legigázására és lebecsülésére éhes embert nevel. Hogy az ilyen ember, aki legtöbbször nem akarja tudni szerencsétlensége, örökös szomjusága és kielégületlensége titkát, nem gyarapítja az emberi közösség boldogságát, hanem szerencsétlenségévé lesz embertársainak minden vonatkozásban, az természetes. Az individualpszichológia arra törekszik, hogy ne csak a téves és káros *következményeket*, hanem e *következmények forrását*: a téves és káros nevelést, a téves és káros célkitűzéseket és a*

* Nincs hely arra, hogy az individualpszichológia praktikus nevelésügyi tevékenységét ismertessük. Csak utalunk arra, hogy pl. Wienben az iskolák mellett több mint 30 individualpszichológiai nevelési tanácsodahely működik.

** Dr. Kurt Weinmann: Über das seelische Gleichgewicht und seine Erhaltung. Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie, Jg. 1926. 271. és köv. 1.

** Dr. Leonhard Seif: Autorität und Erziehung. (Heilen und Bilden, 245. és köv. 1.)

léves és káros életstílusokat megváltoztassa és el-
tűntesse. «Széled felvilágosítással» (Adler) belát-
tatja az egyes emberekkel a begyökerezett tévedé-
sek tévedésvoltát (Sokrates: «Aki tudja, hogy mi a
jó, az cselekszi is») és eltávolítja az egyes emberek
és népek rögeszméit és hazugságait (Lebenslügen).
Emerson ostromozza azokat az embereket, akik «meg-
akarnak szabadulni hibáik következményeitől, de
nem a hibáktól». Alfred Adler individualpszicholó-
giája nem ostromoz, hanem megtanít arra, hogyan
szabaduljunk meg hibáinktól és tévedéseinktől. Meg-
tanít, t. i. *mindenkit, aki akarja*, megtanít erre,
mert kivette az emberi lélek ismeretét az elvont, ne-
hezen felfogható és elsajátítható, a valóságtól és
az élettől idegen fogalmakkal dolgozó dogmatikus
«tudósok» kezéből, megszüntette ezek privilégiumát,
a *dolgozó emberiség közkinségét teszi a lélektan-
t, a természeti törvények egyszerűségével és áttekin-
telőségével bíró alapigazságokra építi fel azt, fel-
nyitja a lelki élet mindennapos, praktikus meg-
mozdulásaiba való aktív beavatkozás közhasznu
esatornáit, és mindenki számára megtanulhatóvá,
mindenkinek elsajátíthatóvá teszi módszereit, mert
az a meggyőződése, hogy «az önmagunk és ember-
társaink lelkiműködésének helyes ismerete elen-
gedhetetlen feltétele a saját életünk és minden em-
beri közösség élete helyes megszervezésének és
rendezésének».**

Ezzel a felfogással az individualpszichológia
szembefordul az individualizmusnak minden tul-
zott, beteges formájával, akár egyes emberé, akár
kisebb-nagyobb közösségé, akár egész társadal-
maké legyen is az. Mint az egyes ember életében,
ugy a kisebb-nagyobb társadalmak életében is az
individualpszichológia meglátja a túlzott indi-
vidualizmus «látszólagos duzzadó ereje mögött a
neurotikus túlkompensációt és leleplezi a belső
gyöngeségeket».** Adler egyik főművének előszavá-
ban azt írja: «Amit az emberiség vezetőszellemei
mint Isten működését, mint a Sors, az Eszme vagy
a gazdasági alapvetés hatását fogtak fel, azt nekünk
az individualpszichológia úgy mutatja, mint egy
formális törvénynek, az emberi együttélés immanens
logikájának hatalomszomjas kialakulását»***. Az
emberi együttélés logikája pedig Adler szerint abban
áll, hogy nem egyedül vagyunk a világon s hogy az
élet könyörtelenül kiűrtja, züllésbe, idegbajba, he-
legségbe, iszákosságba, narkotomániába, perverz-
lásba, elmebajba, kriminalitásba, prostitúcióba, ön-
gyilkosságba kergeti azt, aki vétkezik az emberi
együttélés logikája ellen. Ennek a logikának, a Ge-
meinschaftsgefühl és az általános hasznosság olda-
láról való letérésnek, útjai és örvényei az eszközök
megrendítő egyszerűségével vannak leírva Alfred
Adler munkáiban. A «lelki fejlődésnek ezt a törvé-
nyét» tartja Adler legigazabb és megcáfolhatatlan
utmutatónak minden ember számára, aki «nem

akar elveszni homályos lelki megmozdulásokban,
hanem tudatosan törekszik a saját sorsa felépíté-
sére».* «Mi az egyes embert olyan emberideál-
mérjük — mondja Adler —, amely csakis az álta-
lánosságra értékes volta, hasznos volta tekintetbe-
vételével áll elő. Amivel mi az egyes embert össze-
hasonlítjuk, az a közösség emberének ideálja (Ge-
meinschaftsmensch), olyan ember ideálja, aki az
előtte álló feladatokkal általános érvényű módon
birkózik meg, olyan ember ideálja, aki a közösségi
érzést (Gemeinschaftsgefühl) oly messzire fejlesz-
tette ki magában, hogy alkalmazkodik az emberi
társadalom játékszabályaihoz» (Menschenkenntnis).

És hogy milyen mértékig fejleszthető ki a köz-
séghez való érzés, hogy Adleri értelemben veit
Gemeinschaftsgefühlnek lehessen nevezni, azt is
megmondja Adler egy cikkében, amely az érteleml-
ről, intelligenciáról és gyengeelméjűségről szól: **
«A másik ember szemével nézni, a másik ember
fülével hallani, a másik ember szívével érezni.
Azaz: Adler elmegy az embertársal való azonosítá-
követeléséig. (Az azonosítás mindig közösségi ér-
zésünk foka szerint történik.) Ez azt jelenti, hogy
Adler szerint nem emberek, hanem embertársak
vagyunk (Mitschensch).

Az individualpszichológia szerint a «Gemein-
schaftsgefühl» az emberrel veleszületik, de szüksé-
ges, hogy a legkorábbi gyermekkortól kezdve állandó-
an fejlesszék. A közösségi érzés kibontakozása
nélkül az egyes ember állandóan nehézségekre buk-
kan, amikor arról van szó, hogy alkalmazkodjék
az emberi társadalomhoz. «Nem pusztán szociális
tekintetek kényszerítik reánk ezt a felfogást, mint
rövidlátók hiszik» — mondja Adler*** — «és nem
is a mi személyes öhajításunk vagy meggyőződé-
sünk, hogy az emberiségre csakis a közösségi érzés
kifejlesztése révén várnak jobb napok. Hiszen nem
dicselkedhetünk eredetiséggel ebben a törekvésünk-
ben. Az összes vallási, törvényi, állami, szociális
berendezkedések mindig kísérletek voltak arra, hogy
az emberek együttélését könnyebbé és kedvezőbbé
formálják, hogy az egyes embereknek olyan élet-
formákat irjanak elő, amelyek révén az emberi nem
megmaradása biztosítottnak látszik. Az individual-
pszichológia ezekhez a törekvésekhez sorakozik,
csak hogy a többen erősebben reámutat az akadá-
lyokra, amelyek a közösségi érzés kifejlesztésének
útjában állanak és jobb módszereiket keres. Az élet-
ben nincsenek egyéb értékek, mint csupán csak
azok, amelyeket a közösségi érzés hűtésített.
Mondjanak nekünk csak egyetlen értékes tettel
(Leistung), amely más okból volna értékes, mint
azért, hogy hasznára van az általánosságnak!...
Ugyanígy fokozódik és növekszik a gyermek gyen-
geségéből fakadó alsóbbrendűségi érzése, míhelyt
tudatára ébred a közösség számára való hiányos ér-
lékének vagy csak homályosan érzi értékét. A sze-
mélyes hatalom utáni törekvés minden erősödése

* Adler: Menschenkenntnis.

** Dr. Erwin Wexberg: Individualpsychologie. Eine systematische Darstellung. 1928. Verlag S. Hirzel, Leipzig, 319. lap.

*** Praxis und Theorie der Individualpsychologie. (Vorwort zur I. Auflage) Verlag J. F. Bergmann.

* Alfred Adler: Kurze Bemerkungen über Vernunft, Intelligenz und Schwachsinn. Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie. 6. Jg., Nr. 4, S. 267.

** Adler: Individualpsychologie, fent. id. 368. lap.

*** Menschenkenntnis. 233. lap.

csorbitja a közösségi érzés kibontakozását. Ez a csorbulás azonban rendkívül fontos a gyermek lelki fejlődésére, életstílusára, mert hiszen a közösségi érzéssel függnek össze a legfontosabb lelki funkciók. A beszédnek, az értelemnek, a morálnak, az esztétikának gyakorlásuk és kiképzésük céljából szükségük van az embertársakkal való kapcsolatára. Az emberekkal való bántó tudás és emberismeret elengedhetetlen feltételei a társadalomban való boldogulásnak és nem szerezhetők meg elméleti úton. És mert igaz öröm (boldogság) mindig az adás örömehez kapcsolódik, nyilvánvaló, hogy az embertársakkal közelebb áll az örömhöz (boldogsághoz), semmint az élszigettségben följengő törekvő ember. (Az emberek azt az embert szeretik, aki örömet szerez nekik.) Az individualpszichológia élesen rámutatott arra, hogy az összes, lelkileg boldogtalan emberek, az idegességbe (Neurose) vagy züllésbe esett emberek azok soraiból származnak, akiknek nem adatott meg, hogy ifju éveikben kifejlesszék közösségi érzésüket s ezzel együtt a bátorságot, az optimizmust, az önbizalmat, amelyek mind közvetlenül az általánosságokhoz való tartozás érzéséből fakadnak. Ezt a hozzátartozást azonban, amelyet senkitől sem lehet elvitatni, amely ellen nincsen egyetlen ellenérv sem, ezt a hozzátartozást csak közös játékkal, közös munkával, közös élettel lehet megszerezni, a Többiek számára való hasznossággal, amelyből állandó, reális önérték érzése fakad.

Még egy utolsó fontos pontra kell rámutatnunk Adler lélektanában. Ez a tehetség kérdése, amely szorosan összefügg a közösségi érzés kifejlődésének kérdésével. Ezen a ponton támadják Adlert talán leghevesebben a hivatalos pszichológusok. Mert Adler a tehetségről uralkodó mai felfogást előítéletnek, rögeszmének tartja. Adler tagadja, hogy a tehetség velülnkszületett valami, mint ahogy tagadja a jellemvonások velülnkszületett-voltát. Tagadja, hogy a tehetség csak kivételes emberek kiváltsága. Az általános lélektani felfogás szerint az egyes ember lelki kifejlődésére a «velülnkszületett» tehetség bír majdnem kizárólagos befolyással. Ellenben Adler nem szűnik meg hangsúlyozni, hogy a tehetség, a lelkiképességek, csak úgy, mint maga az egész lelkiélet, a jellem és az egyes jellemvonások: a gyermekkori törekvések és nevelés, a training hatása alatt fejlődnek ki. «Minden nagy teljesítmény a jó iskolázottság, a töretlen bátorság és a helyes training korai megkezdésének eredménye. E három tényezővel szemben nincsen helye ellenérveknek. És minden egyéb ellenvetés, amit fel szoktak vonulítani, egy gyáva alsóbbrendűségi érzés gyáva kifogásai gyanánt lepleződik le, csak hogy ki lehessen térni az önérték fölötti döntés elől. Vagy pedig (a kifogások) próbálkozások az élet haszontalan oldalán, hogy az illető elérhessen valamilyen látszatot, mint pl. a züllés és a kriminalitás esetében.* Sokszor hivatkozik Adler előadásában Goethe híres mondására: «Genie ist vielleicht nur Fleiss» (a lángész talán csak szorgalom), és tapasztalati példák tömegével bizonyítja, hogy «ahol egy igazi jó tanító és nevelő van, ott egyszerre felbukkannak a tehetségek is».

Ezzel a felfogással Adler leveszi rólunk és a jövőendő nemzedékekről azt a szörnyű terhet, amit minden emberi lény kell hogy érezzen, ha azt hangoztatják neki, hogy lelki készségei, jelleme, sorsa, képességei és munkabírása felfoghatatlan, legyőzhetetlen, szinte tulvilági erők által, amelyek ellen harcolni céltalan, mint amilyen a velülnkszületettség, az átöröklés stb. egyszermindenkorra eleve meg vannak határozva. Ez az utóbbi felfogás, amely ellen Adler egész fronttal küzd, halálos pesszimizmussal metelyez meg minden, még oly jó szándéku nevelést is és egyuttal kárhözatra ítél minden gyermeket, akire apja-anyja vagy nevelője s tanítója kimondta a megváltoztathatatlant ítéletet: «tehetségtelen». Borzasztó elviselni azt a gondolatot, hogy egyik embernek anyagilag jobb dolga van, mint a másiknak. Borzasztó elviselni, hogy egyik ember dözsolhat, vagy akár csak emberhez méltó módon élvezheti a told örömeinek nagyrészét, ellenben a másik éhez és fázik, csak azért, mert az egyik gazdag családba, a másik szegény családba született vele. De az, hogy az egyik ember lelkileg már eleve értékesebb, mint a másik, egyenesen elviselhetetlen gondolat, amely megbénít, tönkretesz minden hasznos életérőt, eltompít minden bátorságot az akadályokkal való megbirkózásra és arra van hivatva, hogy rabszolgát és ellenséget neveljen az emberből. Az individualpszichológia nem ismeri el azt, hogy egyik ember lelkileg értékesebbnek születik, mint a másik, hanem azt tanítja: «Nem az a kérdés, mit hozunk magunkkal e világra, hanem, hogy mit csinálunk vele.» Azok közé a hibák és tévedések közé, amelyek az egyes ember egyéni életstílusának megszületésénél, a legkorábbi gyermekkorban, az értéktelenség, az alsóbbrendűség téves érzését keltik az emberben, tartozik a «velülnkszületett tehetség» jelentőségéről szóló előítélet is. Az individualpszichológiának a mai nevelési rendszerekről való felfogásából az következik, hogy az egész mai világrend és világnézet, az egész mai társadalom, a család és az iskola, a tanító és a szülő, az egész mai felnőtt nemzedék a gyermekkel szemben egy végzetes, tragikus tévedésben leledzik, mert a mai nevelési rendszerek túlnyomó többségében a felnőtt nemzedék, a család, iskola, szülő, nevelő és tanító mint elnyomó áll szemben a gyermekek generációjával. E tragikus tévedésnek egyik legfontosabb eleme a tehetség vagy tehetségtelenség velülnkszületettségeről szóló tévedés is, amely egyik akadálya a korlátlan bátorsítás, korai helyes training és jó iskolázottság nevelési módszerének.

E folyóirat olvasóit bizonytalán érdekelné fogja Adler előadási módora is. A nyelv, amelyben Adler könyveiben és cikkeiben hozzánk szól, csak úgy, mint a nyelv, amelyen előadásában élőszóval fordul közönségéhez, az egészen nagy igazságok egyszerű nyelve, olyan hang, amelyen egy Sokrates beszélt tanítványaihoz. Amint beszél, magával ragad. És akár beszél, akár ír, a szavaiból felénk áradó bátorsítás erős és meleg hullámai, segítenek akarásának nagy egyszerűsége és őszintesége, lenyűgöző halással vannak minden hallgatójára és olvasójára.

Dr. Zilahy László

(Vége.)

munka

* Adler: Individualpsychologie, I. kötet, 370. l.

TEMETTÜNK

Összetört kedvvel indultam a rózsámhoz. Dagadt és husos lett a szegény virág és fitykolva hordta magzatját. Ahol szolgált, az egy félmagas ház volt, már láttam is, amint átkanyarodtam a Szentlélek-téren, megbámulva az ósdi Flórián-szobrot.

Két napja nem voltam nála: állás után jártam, de nem találtam és még éheztem is! Különben az utolsó találkán már azt sugta: — Mire újra látsz, tán itt a gyerek... Erre rábámultam bémultan és kisorsant a számon:

— Ó, inkább elpusztulna!

Most itt állok a cselédszoba ablaka alatt, kár, hogy nincsen furulyám: elkezdeném a Nap nótáját, amit aranyhálókból lehet összeszőni és fölvenni a magas égig... vagy inkább hoszrut és élelet szeretnék füttyülni: kinézne rám az én szegény rózsám és a könnyei arcomra hullanának, ha meglátna. Két napja nem találkoztunk.

Jó volna kivenni a szolgáorból: fehér és szép ágyba fektetni, ahol a bábától támogatva szülhetne... nem ártana derék és kereső embernek lenni, s tömöttebb gyomorral várakozni idelent... igaz, hogy a gyerek majd megtalálja élestárát az anyja mellében, hiszen teletcsókoltam én azt... de innen biztosan kiteszik, karján a poronttyal s ráadásul le is szidják.

Nem jó lánynak gyereket szülni! Asszony meg nem lehet belőle, hiszen egy egérlyukba való butorunk sínesen, s tán a madártól kellene ellopni a dunyhába való pelyhet és tojáshegyben ringatni a gyerekeinket...

A reggel már elszetett harangzugásokba burkoltan s még mindig álldogálok fölbámulva az ablakra... Hop! most kinyílik, de elhül a szívem, amikor fönről egy fekete skatulya száll alá spárgán, át a levegőn és le hozzám. Egy kecsacukros-doboz. Elémbe ér s én nem kiáltom, hogy hé, ki küldi nekem és mi van benne, de utána sem kapok, csak dermedten figyelem, amint elkezd pörögni. S a hurokban összenyomódik a papír oldala. Bosszusan fölkiáltok: — Ne forgasd már!

Végre nem pörög a cukros-doboz, az ablak bezárult odafönt, csak az eregető kezeket látam. De a doboz tetején élesen villog egy ráragasztott cédula kusza betűkkel: — Éjjel megszülettem és mingyárt megfojtottam. Nem vártam meg, amig sirt. Várj, jövök én is, Mária.

Pár perc múlva kilép egészen elváltozva. Feléje hajlok: — Megőrültél?

Följajdul nyögve: — Igen — s a kezét hátraejti.

Itt állunk a fényesülő utcán, akárki erre

jöhetett, akárki kinézhetett az ablakból! Elővettem a bieskát s levágtam a dobozt. Aztán elindultunk innen. A hátunk mögött úgy lengt a vékony kötél, mint amikor akasztani készülnek... de úgy sejtem, nem engem és Máriát, hanem az utcákat, ezt az egész libegő földet, ahol csak kin, nyomor terem.

Beszélni semmitse tudtunk. Mária erőteljesen a jobbkaromba kapaszkodott, balkaromom meg az «édes koporsó» nyugszik.

— Cukor volt benne, most meg hulla van.

S Máriát megállítom hirtelen haraggal: — Ki mondta neked, hogy megöljed?

De az én szegény rózsám (most látom!) különös lett nagyon. Szép barna hajába ezüstöt szőtt a tébolya s kicsiny ajkáról nyál fröccölt, meg bambá hebegés, mielőtt szóhoz jutott volna... az ujjai bukdácsoló madarak a kézfejen. S nem is felel nekem, csak megv öntudatlanul, néha panaszosat nyögve.

Az ég liliomszínű, csak némelyik sugara hasonló a sárga méhekhez. De a sárgás sugaraknak viaszszaguk volt s erről eszembe jutott a mező, a virág, evés-ivás, az az idő, amikor még nem volt szeretőm. S ha akkor lett volna egy ilyen cukros dobozom a boltostól, kinyaltam volna mind a négy sarkát...

Most pedig jól lehuztam a kalapomat, s alatta minduntalan elvörösödtem. A kalap odanyomta a meleget az orromra és attól megizzadtan gyöngyözött és fénylett. A doboz a testemhez szorulva szinte átmelegedhetett s mivel ott vert mellette a szívem is, kedvem tenne fölnyitni és megnézni, mert hátha átváltozott a kis halott élőnek újra és ficáncol?

De fölriadtam szomorúságomból, mert Mária megrántotta a karomat és elkezdett ijedten hebegni.

— Ne szólj te semmit — mordultam felé — ne hebegj! — s rákiáltottam — hanem azt mondd meg, hová menjek én ezzel és mit tegyek?

Mert már benne voltunk a városban, ahol autók keveredtek a villamosokkal s mögöttük föltűnt a nyílt piac. A piacról idelátszott a zöldség színe, a kofák ruhája s a surlódó ember-tömeg. Mi meg mentünk. Bárki idejöhethozzáink és azt kérdezné: — Mi van eladó? — és ha fölbe hajol a cukrosdoboznak: előváshatja a bűnünket — Tegnap éjjel megszülettem és megfojtottam.»

— Ugy-e megőrültél? — kérdem újra Máriától.

S vadabbul folytatom: — Minek tetted?

Nem felel semmit, csak bámul, bámul és

annyi a válasza, hogy a szép kék szeme elkezd gyöngyöket pörgetni, igen sűrűn... tudom: a szíve sir, most bűnhődik önmagában, de ha az a rendőr ott a sarkon azt kérdezné: — Kit akasszunk föl veled együtt?... Énrám mutatna.

Gyorsan arrébb húzom: — Ne sirdogálj galambom — mondom —, hát mi erről nem tehetünk. Igaz, hogy tej tellett volna a melledből, én legföljebb tovább koplaltam volna.

Máriának itt megakad a szótlansága s könyfátyol alól megszólal:

— De ijedtemben a tej is elveszett.

Megingatom a fejem: — Ugyan, Isten, minek titted? — és az égboltra bámulok.

Szoktam máskor is az égi Urról okoskodni és álmodtam is már vele; éheztem akkor is és ő egy vörösdinnyéből nézett rám. Nem ismerem fel, csak a dinnyét láttam benne, migcsak szakállt nem sodort magának... akkor megismertem és elpanaszoltam, hogy nincs szeretőm.

— Majd lesz — mondta —, de előbb egyél, lakj jól és úgy menj a lányok után...

Szinte szégyenlem, hogy álmok, kicsiny bajok, parányok jutnak az eszembe, s csak most eszmélek arra, hogy mit is eszelekszünk, amikor a nép közé sodródunk és járunk-kelünk közöttük, mintha aranyunk volna a dobozban és vásárolhatnánk rajta.

Különös bátorság fog el: — Itt hordozom ezt a kicsiny porontyot, akit megöltünk. Mi vagyunk a gyilkosok. Hányan megnéznek, még a rendőr is, de mégse szólnak, nem látnak át a fekete papíron. Csak ha tán vérezne és nyomot hagyna, ha az utcasarokra lemenek és valaki kibontaná... akkor kiáltanák szét: — Micsoda bűn!... de így, hogy senkise veszi észre s az ember a szívére szoritva hordja: nem bűn.

— Mária — sugom — ne lopjam annak a kövér kofának a pultja alá?

— Vagy talán az utcasarokra, oda a patika elé, nincsen ottan senki.

De Mária tovább ballag. S én már tudom, hogy négy utcát kell még mennünk, s akkor ott vagyunk a folyó partján. Sleppek, bárkák lanyáznak a vizen s a halászokat meg majd elkerüljük.

— Négy utcát megyünk még — mondom határozottan Máriának.

Ebből a négyből kettő szűk és árnyékkal van beszöve; dőhos színi, mint a pincék... kettő pedig fényes és villogó, mint az éles kard. Hymódon pincékből kardásra kanyarodunk rá s bizony vágja talpamat ez a végső út. Mária meg, mikor meglátja a folyót, megtántorodik.

S itt csak neki kell emelkedni a föltésnek, aztán állélni a messzefutó sineken és máris lefelé sülyedünk a folyó csobogó partjáiig.

— Ülünk le — mondom hangosan, miatha a levegőnek is füle lenne.

— És nézzünk szét.

S elkezdek mutogatni: ez egy szerbiai slepp, cyrill betűkkel, az ottan halórzó láda, ez meg német slepp.

— Látod, azok igen messze halásznak. Nem látnak idáig — és lehajolva a vízbe lököm a dobozt.

S Mária mindig jobban zokog, kapkod, a kezei kiszabadulnak a fogásom alól s a haját tépi. Nem kiált, csak bugón zokog és a haját tépi.

— Elárulsz? — s egészen elvörösödök.

— Nem — zokogja.

— Hát ülj le, ha mondom — és lehuzom a partra — és nézzed, hátha fölbukkanni látnod...

S arra fölbukkan valami olyan. S én Máriára kiáltok: — Most pedig rögtön állj föl!

Megteszi és én panaszkodva énekelni kezdem: — Circum dedérumtne genitus mortis... dominus vobiscum... pater noster...

Óh, ott uszik a koporsó, huzzák-viszik a habok, hát temessünk!

S leveszem Mária nyakáról a kis keresztet és a levegőbe emelem. Atya, Fiu és Szentlélek nevében, ámen... A szemembe nyulok könnyért és keresztet hintek vele.

S fölmarkolom a vizet és beledobom a tovaömlő sirba: — Te is dobj rögöt a koporsóra... s szegénykéim belemarkol, de az ujjai között kisiklik a víz és majdnem előre zuhan ajultan.

Megkapom s aztán csak állunk, bámuljuk a tovaflowó vizet.

— Mégcsak meg se nézted — jajdul föl Mária.

— Ne bánts már ezzel, hiszen látod, nem bír elállni a könnyem. Hát így akartam én ezt? Azt hiszed, nem szerettelek annyira, hogy megmaradjon a kicsiny virágunk?

Panaszosan összenézünk.

— Delet harangoznak. Hallod? Harangszó kíséri...

Mária elmosolyodik erre, aztán a fejemet simítja, de onnan lecsuszik az ujjá s a farkomra szorul.

— No — mondom és hátralépek.

Mária, mintha üvegből lenne, különös. De el akarom az arcáról simítani a furesaságot, ám az ujjaim megakadnak a ráncsaiban és félrehúzódtott száját nem bírom visszatolni.

— Ejnye — és abbahagyom — ez már nem változik meg.

Gelléri Andor Endre

RUTH KÜNKEL: A GYERMEK SZEXUÁLIS FELVILÁGOSÍTÁSA

A nevelés problémái, ahol nem szociológiai-
lag meghatározottak, a *nevelő problémái*. Fel-
mérhetjük rajtuk a nevelőnek a gyermekhez,
sőt az élethez való viszonyát. Az élethen és a
nevelésen belül nincsenek «an sich» problé-
mák, csak megoldandó feladatok.

Minden probléma, mely két ember egymás-
hoz való viszonyában felmerül, egy bizonyos
távolságnak vagy egy távolodási kísérletnek
kifejezése. Ha a nevelő hatni akar, nem idegen
objektumnak kell tekintenie a gyermeket, ha-
nem meg kell értenie egész életének, emberi
és dologi környezetének és a tulajdon növeke-
dési folyamatán belüli összefüggéseit.

Mi összefüggésben van mindez a szexuális
felvilágosítás problémájával? Mit jelent ebben
az esetben a «hatás» a nevelő számára?

Elsősorban: «hatni» itt annyit jelent, mint
megismerni, hogy a szexuális probléma a neve-
lésben csak egy látszólagos probléma, amely
nem a gyerektől, hanem a felnőttől származik.

A nem félénk gyermek igen gyakran már
második és harmadik éve között kérdezőskö-
dik, hogy hogyan születnek a kisgyermekek.
Azt is megkérdi, hogy ki csinálja az asztalt, a
fákat, a vonatot. Tájékozódni akar, tiszta képet
nyerni mindarról, ami körülveszi. A kérdés a
gyermek születése után csak a felnőtt agyában
lesz szexuális kérdéssé, mert maga is szexuális
elképzeléseket kapcsol hozzá.

Minden válasz, amely többet tartalmaz a
természettudományos felvilágosításnál, amit a
gyermek kívánt, már nem a gyermek kérdé-
sére, hanem a felnőtt ember elképzeléseire
reakció és éppen ezért dologiatlan, hamis és
tulajdonképpen melléfelelés. Minden *több, tul-
sok* ilyenkor. Ez ugyanúgy vonatkozik a tartal-
omra, mint a válasz érzésszervi hangsúlyozására.
Vannak anyák, akik tulságosan magasztosnak
érik magukat, semhogy a gólyamesék kísérté-
sége meneküljenek, de halk, suttogó hangon
mesélik gyermeküknek, hogy anyjuk szíve alatt
szunnyadtak, hogy anyjuk nagy fájdalommal
szülte őket s hogy azért oly nagy irántuk a
szeretetük, mert ennyit szenvedtek értük. Gyermek
ilyenkor nagy szemekkel néz az anyára:
egy titkot sok új titok pótol. A szíve alatt? Ta-
lan valami lyuk van a szíve alatt? Vagy felpat-
lanhat egyáltalán az emberi test? Borzalmas el-
képzelés! A gyermek fél erre gondolni, de nem
kérdesz tovább és szeretné, mégis szeretné tudni
s mindig a szakadásra gondol az anyja testén,
félszegen figyel, elbujik a szobában, amikor
öltözködik, vagy vetkőzik, meg akarja tapo-
gatni, amikor az ágyban fekszik.

A felnőttek kétségbe vannak esve: a gyer-
mek abnormális, nemileg koraérett. Persze,

mindez a korai «felvilágosítás» eredménye. A
házi orvos tanácsolja, hogy lehetőleg minden
téma kerülendő, ami az emberi test felé fordít-
hatná a gyermek érdeklődését. Így lett egy ha-
mis válaszból, mely az anya szerint a közle s
a gyermek közötti kötelék erősítését célozta
(lásd: fájdalmaim voltak, szenvedtem érted,
légy hálás nekem ezért) egy mély szakadék köl-
csönös félreértés és bizalmatlanság.

S mily egyszerű lehetett volna mindez. A
gyerek kérde: «Anyuka, hol nőnek a gyerekek?»
Válasz: Az anya hasában. Kis idő múlva újra
kezdődik: «Anyuka, hogyan jön ki a gyerek az
anya hasából?» Az anya magyarázza, hogy min-
den asszonynak egy nyílás van a lába között,
mely nyújtható, mint egy gummiszalag. Amikor
a gyermek már elég nagy ahhoz, hogy élhessen,
fejével kinyomja ezt a nyílást és kibujik rajta.
(Ezt egy gummiszalag segítségével s öklünkkel
vagy egy babával kézzelfoghatóan is bemutat-
hatjuk.) Miután kibujt, a kitagult széklet újra
összehúzódik.

A gyermek örül, mert ez világosságot gyújt
benne s tovább gondolkozhat. Néhány hónap
múlva következik a kérdés: «Hogyan kerül a
gyermek az anya hasába?» Ilyenkor legjobb a
petefészekről mesélni s a sok ezer kis tojásról,
melyek közül egy növekedni kezd. A kérdés,
hogy hogyan és mért kezd el növekedni, szóval
a megtermékenyítés és az apa szerepének kérdése
rendszerint csak évek múltán jelentkezik és
ugyanilyen természettudományi tárgyilagossá-
gal adandó meg rá a válasz, mint az eddigiekre,
mert ez sem szexuális, hanem természettudomá-
nyos kérdés. Ezeket a kérdéseket másként meg-
válaszolni, mint természettudományosokat,
egyenrangú a kérdés szexuálisításával.

Összefoglalva a mondottakat tehát:

1. Minden ember birtokában van a számára
szükséges «problémáknak».
2. Gyermeket nemileg felvilágosítani: ilyen
feladat nincs.
3. Nem tiszta elképzelések rosszabbak,
mintha egyáltalán nem volna elképzelésünk.
4. A gyermek kérdésére soha ne válaszoljunk
se többet, se kevesebbet, mint amennyit kérdez.
5. A gyermeknek mindég a tiszta igazat
mondjuk meg, nehogy ellentmondásokba keve-
redjünk s a belénk vetett bizalmat aláássuk.
6. Sohse beszéljünk a gyermeknek olyan dol-
gokról, amelyekkel magunk sem vagyunk tisz-
tában.
7. Minden felnőtt embernek legalább egyszer
egy héten gondolkoznia kellene arról, hogy mi
is az a «nemiség».

Ford.: Vajda János

A pillisvörösvári bányászok felvonulása és a világhelyzet

VILÁGGAZDASÁG

Az alábbiakban a vezető kapitalista országok (Németország, Franciaország, Olaszország és U. S. A.) aktuális gazdasági képét vázoljuk rövid áttekintésben. Az egyes országok fontosabb gazdasági kérdéseit jellemző adatok érdekelnek bennünket, a termelés, fogyasztás, munkanélküliség, áralakulások, tőkeképződés, a termelés újabb kapitalista szervezetei, hőmozgalmak, szóval a kapitalista gazdasági élet fontosabb pontjai. Igyekezzünk az összefüggésekre rámutatni, amennyire a sokszor egymásnak ellentmondó tények és bonyolult összefüggések megengedik. A kapitalizmus alakulása országok szerint különböző s mindegyikben számos irányvonal keresztezi egymást. Az általános törvényszerűségek kimutatása, amelyek a háború utáni összkapitalizmust determinálják, már külön feladat lenne; hasonlóképpen más alkalommal kell rámutatnunk a gazdasági és politikai összefüggésekre (m. pld. a jövótételi kérdés, gyarmatpolitika).

Németország.

Az ipari konjunktúra az utóbbi időben bizonyos hanyatlást mutat. Az «Institut für Konjunkturforschung» statisztikája szerint a *termelés indexszámai* a következők (átlagban):¹

	1927 jul.	1928 jan.	1928 apr.	1928 jul.
	121.0	127.8	124.6	118.1

Különösen gyenge a termelés a *textiliparban* és a *cipőiparban*. Itt a belföldi fogyasztás csökkent, a kivétel nem változott. A textiltermelés indexe az 1927-es év második felében 117.3

volt, 1928 elején 104.5, 1928 júliusáig pedig 97.5-re csökkent. A cipőipar az 1926 óta legalacsonyabb szintjét érte el és termelési képességét csak 55%-ig használja ki.² Az élelmiszer-szakmában is depresszió mutatkozik, de esekélyben mértékben. A *gépipar* ellenben 75%-ig van foglalkoztatva, mert az exportja emelkedik, bár belföldi fogyasztása eszik.

A német nagyipar az *üzemrationalizálást* minden vonalon szigorúan keresztülviszi; első sorban a nehéziparban (vas, acél), vegyiparban és bányászatban. A termelési költségek esőknek, a technikai teljesítőképesség emelkedik. Ennek ellenére a szén- és vasárak jelentősen emelkednek.

Az *árak* általában emelkednek. A készáruk nagykereskedelmi indexe 1927 első negyedében 141.7 volt, 1928 elején 156.7, szeptemberben pedig 159.5-re emelkedett.³ Ez természetesen a munkásság életszínvonalának a süllyedését jelenti. Az egyes iparágak rossz konjunkturája nem mutatkozik az árak csökkenésében, mert a monopolisztikus alakulatok az árakat felfelé szabályozzák.⁴ A fogyasztás a belföldi piacon alacsony szinten áll és süllyedő tendenciát mutat.

De a nagy kartellek és trösztök mérlege többnyire kedvező. A *tiszta profitráta* általában — pl. a rajna-westfáliai montánüzemekben (vas- és acélkoncerneknél) — emelkedik.

A gazdasági helyzetet jellemzi a fokozódó *munkanélküliség*, ami részben az egyes iparágak rossz konjunkturájának, részben pedig a

munka

racionalizálásnak a következménye. A racionalizálás a munkanélküliséget a kapitalista államokban állandósítja. A segélyben részesített munkanélküliek száma a következő:

	1927	1928
aug. 15.	576.000	648.000
szept. 15.	518.000	658.000
okt. 15.	443.000	683.000

Legnagyobb a munkanélküliség a cipő-, textil- és ruházati iparban (35–70%). A tél folyamán a helyzet valószínűleg rosszabbodni fog, a munkanélküliek száma a becslések szerint kb. másfélmillióra fog emelkedni.

A munkásság *bérmozgalmainak* és gazdasági harcainak frontján az utóbbi idők fontosabb eseményei: a ruhrvidéki nagy fémmunkáskizárás, a waldenbergi bányászsztrájk (25.600 munkás), a münchen–gladbachi textilművek munkáskizárása (40.000 munkás), a kikötőmunkások bérmozgalma stb. Jellemző a német nagytőke rendkívül agresszív harcmódorára, hogy a munkásság követeléseire a legtöbb esetben azonnali kizárással felel. A *szakszervezetek* ezzel szemben messzemenő passzivitást tanúsítanak, a harcok nagyrészt gyenge kompromisszumokkal végződnek. A nyáron lezajlott hamburgi szakszervezeti kongresszuson a többség élesen szembefordult a baloldali radikális, nagyobb aktivitást követelő kisebbséggel. A békés «egyeztetés», a «Wirtschaftsdemokratie» elvei jutottak uralomra a koalíciós szociáldemokraták államfentartó szellemében.

A német nagytőke a legnagyobb mértékben *exportra* van utalva, az export fokozása életbevágóan fontos számára. Ezen a téren határozott javulás állott be. Augusztusban és szeptemberben az import az előző év átlagával szemben csökkent, az export ellenben emelkedett és szeptemberben elérte az 1.059 millió márkás rekordot. A behozatali többlet az 1927. évben havonta átlag 327 millió márkát tett ki, ezt 1928 szeptemberig 28 millió márkára szorították le.

A külkereskedelmi mérleg további alakulása különböző tényezőktől függ, elsősorban a világpiac felvevőképességétől és a nemzetközi konkurrencia változásaitól.

Németország érvényesülése a világpiacon már csak azért is életérdeke a német nagytőkének, mert az exportból kellene fedeznie az évi 2½ milliárd márká *jóvátételi tartozását*. A jóvátételi fizetéseket eddig tulnyomórészt amerikai kölcsönökből fedezték, ami sokáig nem mehet tovább. Ahhoz pedig, hogy ezeket a terheket az export fedezze, a külkereskedelmi mérlegnek óriási mérvű javulására lenne szükség. A német kapitalizmus ezen a ponton nagy nehézségekkel küzd, helyzete — a márkastabilizálás óta beállott szanálási folyamat ellenére — kritikus.

Az exportkényszerrel szemben áll az a tény, hogy Németországnak ma nincsenek *gyarmatai*. A német gazdasági imperializmus ezt úgy igyekszik pótolni, hogy emeli a tőkeexportját — az Amerikából kapott pénzt továbbadja — és ezenkívül különböző országokban vállalatokat létesít. (Elektromossági művek Angorában, Amsterdamban, német-hollandi vállalat Holland-Indiában, vasutépítési érdekeltségek Perzsiában stb.)

A német *financiarisztokrácia*, a «Zentralverband des Deutschen Bank- und Bankiergewerbes» nemrégén gyűlt össze Kölnben, hogy a hetedik «általános német bankárnapot» ünnepelje. Itt is kitűnt, hogy az egész német ipar mennyire a nagybankok kezében összpontosul. Ezek intézik a külföldi kölcsönügyeket, a tőkeexportot és importot, ezek kovácsolják össze a kartelleket és trösztöket. Ugyanígy koncentrálódik maga a banktőke is egyes hatalmas érdekeltségek kezében. Az új német imperializmust a nagybankok vezetik.

A *belső tőkeakkumuláció* fejlődik; 1927-ben kb. 9 milliárd márkára becsülték, de ennél valószínűleg jóval több. Az akkumuláció tempóját a bankok mindenáron fokozni akarják. Kiadták a nálunk is jól ismert jelszót: «többet dolgozni, többet keresni, többet takarékoskodni!» (A jó urak valószínűleg nem ragaszkodnak hozzá, hogy ez a három nemes tevékenység egy személyben összpontosuljon. Csak a keresést tartják fenn szigorúan maguknak, a munkát hajlandók másoknak átengedni.) Ezenkívül a bankárprogram fontosabb pontjai: a nyolcórás munkanap teljes és végleges kiküszöbölése, az egyenes adók megszüntetése, továbbá az államhatalom bármilyen beavatkozásának — a szociálpolitikának is — radikális kikapcsolása. Ez a program legalább ösztöníti jezi ki az osztályuralmi aspirációkat.

Az *amerikai tőkebevándorlás* tempója csökkent, amiért is optimista körök remélik, hogy a német kapitalizmus nemsokára a saját lábán is megállhat. Ez az optimizmus kissé túlzott, valószínű, hogy Németországnak még hosszabb ideig szüksége lesz külföldi tőkére. Érdekes, hogy az utóbbi időben az amerikai kölcsön helyét Németországban nagyrészt a francia kölcsön foglalta el.

Franciaország.

Franciaország gazdasági helyzete a háború után erősen fellendült. Elzász-Lotaringiával jelentékeny vasérc- és textilterületekhez jutott, az ipari és technikai felszerelését modernizálta, új iparágakat fejlesztett ki (vegyipar, léghajzás, automobil). Különösen a frankstabilizálás óta gyors iramban halad az ipari és pénzügyi koncentráció a vezető kapitalista országok mintájára. Az infláció alatt módjában volt az

exportját kiépíteni. Ezzel szemben a mezőgazdaságban hanyatlás állott be, a bevetett területek csökkennek. Hátránya, hogy nemcsak petróleumban és textilnyersanyagokban, hanem főleg szénben és emberi munkaerőben behozatalra szorul.

Az utóbbi hónapokban a *termelés* átlaga valamivel *magasabb* nivóra jutott, mint tavaly. Különösen a *nehézipar* fejlődött. A termelés mennyisége 1000 tonnákban:

	szén	vas	acél
1927 havi-átlag	4315	775	690
1928 augusztus	4443	857	798

A nehézipari üzemek általában közel 100%-ig foglalkoztatva vannak. A munkanélküliség egészen csekély.

Az *ipari koncentráció* (kartellek, trösztök) csak nemrég kezdett nagyobb arányokat ölteni, a német ipart még nehezen közelíti meg. Az átracionalizált német bányászat teljesítő-képessége pl. sokkal nagyobb, miért is a német munkamódszer mellett ugyanarra a termékmennyiségre eső munkabér magasabb bérnívó mellett is kisebb, mint a Franciaország aránylag extenzív termelésénél.⁶ Hasonlóképpen látható a «racionalizálás előnye» abból a tényből, hogy még az aránylag legjobban racionalizált acéliparban is csak a nyers- és féltermékekben lehetnek olcsóbbak a franciák, a finomabb késztermékekben már a német árak alacsonyabbak.

Franciaország helyzete a *világpiacon* megerősödött, a kivitele nő. A háborúelőtti időkkel szemben a vas- és acélkivitele kb. a háromszorosára emelkedett, ugyanígy a vegyipari; lényegesen emelkedett a textilkivitel is.

A francia ipar versenyképességét főleg az *alacsony reálbérének* köszönheti. A Nemzetközi Munkahivatal statisztikája szerint 1928 áprilisában ez volt az arány:

London	Berlin	Páris
106	75	61

A nominális (pénzben kifejezett) bérek talán még alacsonyabbak, mert egyes szükségtelen cikkek aránylag olcsók. Elég olcsó a lakás (a lakbérek egyelőre még kötve vannak és többnyire a békenívón állanak), továbbá alacsonyak a mezőgazdasági árak az ipari árakkal szemben. A hivatalos index általános ársüllyedést jelez, de a francia indexkimutatások nem megbízhatók. Sok jel mutat arra, hogy az élet Franciaországban jelenleg drágul.⁷

Az alacsony reálbérék állandó, de kisebb arányu *bérharcokra* vezetnek. Októberben pl. 140 különböző sztrájk volt, összesen 110.000 résztvevővel.⁸ A legjelentékenyebb mozgalmak az utóbbi időben: az északfranciaországi textilsztrájk (Hallouin 12.000 munkással), a normandiai textilsztrájk (Rouen—Darnetal 7000 munkással) és a bordeauxi kikötőmunkások (2500) sztrájkja. Az «Humanité» szerint 95 mozgalom közül 46 győzelemmel, 12 pedig vereség-

gel végződött. Az utóbbiak közé tartoznak az említett északfranciaországi és normandiai mozgalmak is.

A valutastabilizálódás óta a kormánynak nagy *beruházási programja* van és az ipart minden vonalon támogatja. Kikötőket, csatornákat épít, elektrifikálja a vasutvonalakat, kiépíti a kereskedelmi flottát és különböző kikötőket⁹ stb. Számos középítkezést német vállalatok vezetnek jóváértelű számlára, amit azonban a kormány szintén iparszubszencióra fordít. A legújabb Loucheur-terv 5 év alatt 26.000 lakást akar építtetni olcsó, államilag garantált hitellel.

A *tőkepiac* hangulata bizakodó. Páris önálló bankcentrummá akar kifejlődni és szabaddulni London befolyása alól. Az állam korlátozza a külföldi pénz beözönlését és a hosszulejratu tőkeexportot. Ezzel szemben Franciaország az utóbbi időben sok rövidlejratu kölcsönt nyújt különböző országoknak, pl. Angliának és Németországnak is.¹⁰ Franciaország tőkeereje általában gyors tempóban nő.

A kapitalizmus konjunkturája ma Franciaországban általában jó, de meg fog változni a helyzet, ha a munkabérek és tisztviselői fizetések emelkednek és a racionalizálódás fokozódik. Erős bérharcokra van kilátás. Veszélyt jelent a francia kapitalizmusra nézve a vidék állandó elnéptelenedési folyamata is,¹¹ a mezőgazdaság válságos jelenségei, amelyek a belső fogyasztópiac legyengülését vonják maguk után. A hadikiadások örült emelkedése (militarizmusfejlesztés) szintén éreztetni fogja hatását a gazdasági téren.

(Következő cikkünkben Olaszország, Anglia és az Egyesült Államok áttekintését közöljük.)

¹ 1924. 7. — 1926. 4. = 100.

² Vierteljahrshefte für Konjunkturforschung, Heft 2, 1928.

³ 1913 = 100.

⁴ Németország kartellszerű alakulatainak számát kb. 3000-re becsülik.

⁵ Fedeznie kellene a mai deficitet, az évi 500—700 milliónyi kamatterheket (külf. kölcs.) és az évi 2½ mlrd. Dawes-fizetést!

⁶ A Berliner Börsen-Courier szerint (28. 7. 20.) a francia bányászok bére alig 2/3-ad része a Ruhrvidék béreinek, eltekintve a «kisebb társadalmi terhektől». Ennek ellenére minden tonna szén bérköltsége Franciaországban kb. 59 frank, a Ruhrvidéken pedig 50. A napiteljesítmény u. i. az előbbi esetben 561 kg., az utóbbiban 1132 kg. fejeként.

⁷ «Statist» szept. 15. és 18.

⁸ 38 az építőiparban, 38 a vas- és fémiparban, 14 a kikötőmunkásoknál és 11 a textiliparban.

⁹ Gondolva egy esetleges háborúra is!

¹⁰ A rövidlejratu bankkamatláb alacsonyabb, Londonban, vagy Newyorkban.

¹¹ Ami Franciaországnak már régen egyik legfontosabb problémáját képezi.

Közlő: Nadas Endre

munka

CSAVARGÓ

Léptem alatt kérdést kondul a föld
megjöttem újra
szép por-uszályomon
nap kedve csillog bacillusok vidám tekintete
szegénységem enyhe
ékszerai
megállok, — ó
szülőanyám!
ne kérdezz

sokat jártam már fáradt is vagyok
utak zöld partja várja a vándort
feküdj le közénk — bókolnak a kórok
mireánk számithatsz — hajlongnak az ágak
lefekszem hát, jülem az édes föld szüzi
hasára hajtom ... Polgártársak! gyermek
mozdulását hallom
megesett hát mégis a féltett beteg

kocsizörgés örüti bús gondolatimat
lábam nagyujján likas kalapom
mint egy mesében
a por habjain aranyos batár uszik el — ó
ó fejedelmünk nemes püspök bölcs ura e tájnak
tiszteletedre emelődik így is e főveg
sokáig élj —
amíg a honnak élsz

így mulik a nap kezemre levél hull
tudok olvasni elolvasom én
rövid összefoglalása im:
ujra egy évszak s mily hiábavaló!

csavargó vagyok sok mindent elsajátítottam
poros gégémet dallal itatva kelek át hónapok meredekein
láncolt dülők felett ingó falvak felett az est brokátjában pihenek
el a dombon
talpam kőtábláit mutatva a tájnak: ime a törvény!
se házam se nyájam
se nyájas szeretőm — este borusan
csukódik össze felettem az ég
megesikorog
holdjában a kulcs
szomorun virrasztok
néma országaim gondján.

Illyés Gyula

МЕНТОР

MODERN
KÖNYVEK
MODERN
GRAFIKA

ANDRÁSSY UT 17

KNER
ERZSÉBET
KÖNYVKÖTÉSZETE
V., ALKOTMÁNY-U. 20
TELEFON 248-11

ékes festőiskola **ui cime**
V. **váci-ut 16**

KORUNK Világnézeti és irodalmi havi szemle. Szerkeszti: Dienes László
Egyes szám ára: 2.40 pengő. Budapesti kiadóhivatal
II., Bimbó-utca 15, II. 4.

Die Literarische Welt Német irodalmi hetilap.
Szerkesztő: Willy Haas.
Berlin, W. 35, Potsdamer-
strasse 123 B.

BAUHAUS A dessai „Bauhaus“ folyóirata
Szerkeszti: KÁLLAI E. Dessau

Die Weltbühne Szerkeszti: S. Jacobsohn
Berlin-Charlottenburg
Königsweg 33

SIMPLON **Nagykávéház** VIII., József-körút 8
Tel.: J. 320-34, 320-36
Írók, művészek találkozóhelye. Nyitva egész éjjel

A Pantheon modern regénysorozata!

A kiválasztottak

15 kötetben

MIT TARTALMAZ A SZOROZAT? A német, francia, angol, skandináv irodalom mai reprezentánsainak legkiválóbb munkáit. Csupa új regényt, amely most kerül először a magyar olvasóközönség elé, valamennyi kitűnő fordításban.

MILYEN A KÜLSŐ KIÁLLITÁSA? Finom, fehér, könnyű papír, éles betűk. A vékony papír által érteik, hogy a könyv könnyű és kellemesen kezelhető legyen. A kötés szolid, ték angolvásson, aranynyomással.

ÁRA? Olcsósági rekord. Az egyes kötetek az eredeti külföldi kiadás felébe sem kerülnek. Bármely kötet belföldi ára fizve P 2.40, kötve P 3.60

KÜLÖN KEDVEZMÉNYEK? Aki a sorozatot az alatti szelvény felhasználásával azonnal megrendeli, az egyes köteteket

fizve P 1.80-ért, vászonkötésben P 2.60-ért kapja. Azonkívül a sorozat tizenötödik kötetét teljesen ingyen kapja. Ez a kötet a Mikszáth Kálmán pályázat díjnyertes magyar regénye lesz.

Minden hónap elején két kötetet szállítunk. Havonta két kötet érkezik.

A megjelenés sorrendje:

- November 1.** Gerhart HAUPTMANN: A démon.
Joseph KESSEL: Szegény hercegek.
- December 1.** Jacob WASSERMANN: A Maurizius-
eset (Két kötet)
- Január 1.** André GIDE: Pásztorének.
Franz WERPEL: Érettségi találkozó.
- Február 1.** Joseph CONRAD: Óreges és fiatalok.
Arthur SCHNITZLER: Teréz.
- Március 1.** François MAURIAC: Sorsok.
Hugh WALPOLE: Harmer John
pütkösdi királysága
- Április 1.** H. G. WELLS: Mr. Bletsworthy a
kannibálok szigetén. — Gustav MEY-
RINK: A nyugati ablak anyja
- Május 1.** Knut HAMSUN: Csavargók (2 kötet)
és a Mikszáth Kálmán díjjal jutal-
mazott magyar regény.

Megrendelő-szelvény

Tek. Pantheon Irodalmi Intézet Rt.
Budapest, Vilmos császár-ut 28.

Ezennel megrendelem a Kiválasztottak regénysorozatát 15 kötetben. Havonta 2 kötet fizetendő és szállítandó. A tizenötödik kötetet ingyen kapom.

Fizve P 1.80 — Kötve P 2.60
A pénzt havonta előre beutaltatom.
A könyveket tessék utánvéttel küldeni.
(A nem-kívánt módokat tüntetendő.)

Név

Foglalkozás

Cím

PANTHEON

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA R.-T. BUDAPEST

A SPARTAKIÁDRÓL

A különböző pártállású lapok egymással homlokegyenest ellenkező számadatokat dobtak olvasóik elé a Spartakiád lebonyolítása alkalmából s így senki előtt nem látszik tisztán, hogy tulajdonképpen mi is az igazság. A Vörös Sportinternacionálé jelentése alapján megtudhatjuk, hogy az ünnepi felvonulás 30.000 felvonulóján kívül a Spartakiádnak 4935 aktív résztvevője volt. Az ünnepélyen tizenhárom állam munkássportolói hatszáztizenkét sportolóval képviselték magukat. Nagyon érdekes, hogy a résztvevők csaknem husz százaléka, számszerint 949 — nő volt. Az alábbi kimutatásból kiderül, hogy a résztvevők 62.4%-a munkás, 16.4%-a diák, 8.8%-a vöröskatoná, 0.4% föld-

műves, 11% tisztviselő és 1% ismeretlen foglalkozású volt. Ezek közül 14% tagja a kommunista pártnak, 19.6% kommunista ifjúmunkás és 66.4% pártönkivüli.

A résztvevők 37.8% 17—21 éves, 35.9% 21—26 éves, 13.9% 26—31 éves, 12.4% 31 éven felüli volt.

A fentebb közölt párttagsággal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a kommunista-párthoz tartozást nem egyszerű jelentkezés vagy belépés dönti el, mert a párthoz politikai szempontból teljesen megbízható egyéneket vesznek fel.

A továbbiakban kivonatos vázlatát adjuk a Vörös Sportinternacionálé programjának, amely

munka

lefejteti a munkássportmozgalom alapelveit s meghatározza a jövő feladatait. A programot ismertetve azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy Oroszország sportmozgalmának lehetnek az általános munkássportmozgalomtól teljesen eltérő jelenségei is, mert a Szovjetállamban már megindult az a fejlődési folyamat, amelyet a kapitalista államok munkássportmozgalmai még csak meg sem közelíthettek. Ezeknek még meg kell küzdeni a burzsoá ideológia befolyásával s a jelenlegi társadalom hatalmi tényezőivel, amelyek még a munkás és polgári sportmozgalmak különválását is minden rendelkezésükre álló eszközzel megakadályozni törekednek.

Az orosz munkásmozgalom elvi részének egyik legjelentősebb tézise, életünk egyéni, társadalmi és szakmai higiénizálása. A testedzés tulajdonképpeni célja a szervezet működésének szabályozása. A testedzés anyagának összeállításánál tekintetbe kell venni az egyén életmódját, szakmáját, foglalkozását, nemét, korát és a szervezet individuális körülményeit. Tehát a tudományos alapon felépített proletár testkultúra tekintetbe veszi az egyén tulajdonságait, alkalmazza a természet különböző tényezőit, a nap, levegő és vízfürdőt, megköveteli a munka és pihenőidő szükséges egymásutánját és a testgyakorlatok ésszerű felépítését.

Az említett tényezőknek elő kell segíteni az emberi szervezet fejlődését, hozzá kell szoktatni a fiatal organizmust a munkához, a már korosabb egyéneknél meg kell akadályozni a munkafolyamat romboló hatását, s a szükséges színvonalon kell tartani a társadalmi forradalomért való harcra készséget.

A proletár testkultúra testgyakorlatai nem az izmok gyarapítására, hanem a mozgató és irányító centrumok fejlesztésére törekszik. A

munkássport ellenzi a természetellenes egyoldalúságot s az egyirányú specializálódást.

A munkássport, mint a munkásmozgalom egyik tényezője nem önálló, nem független, hanem a testnevelés kiegészítője. A munkássport szembehelyezkedik a rendszertelenséggel, az egyéni törekvésekkel, a rekordizmussal s a professzionálizmussal s a polgári törekvésekkel szembeeszogeti a felépítettséget, a gazdaságosság és tömegmozgalom szükségességét. A professzionista sportoló, vagy rekorder a legtöbb esetben egyoldalú, egyes izmosportjai teljesen elhanyagoltak. Ezzel szemben a munkássport csakis a tömegsporton alapulhat és megfelelő gyakorlatokkal kell dokumentálni a rendszeres testedzéssel kinevelt tömegek fejlődését.

Az általános munkássportmozgalom egyik legaktuálisabb feladata egyes nemzetközi polgári szabályok és tradíció eltávolítása és olyan keretek kidolgozása, amely a tömegmozgalom felé irányít, harcra és munkára nevel. Lehetséges, hogy egyes általánosan használt és elterjedt sportágakat — melyek a munkássport szempontjából kétes értékűek — teljesen meg kell majd szüntetni. De mert a mai sport rekordizmuson és bajnokságokon alapul s mert egyes országokban szinte tradícióvá vált a versenyzés a leépítés munkáját csak fokozatosan lehet elvégezni, nehogy a munkásmozgalom elveszítse az érdekelt széles rétegeket.

A versenysportról a kollektív sportra való átmenetnek egyik legjobb formája a különböző szakmai és egyesületi csoportok és alakulatok közötti kollektív csoportmérkőzés. Ezeket a versenyeken résztvevő munkássportolók soha sem az egyén tudását viszik csak bele a harcba, mindenkor egyesületük összerejét is képviselik.

E. H.

SZAKSZERVEZETI MOZGALOM FRANCIAORSZÁGBAN

Hetedik éve, hogy a francia szakszervezetek kettéváltak s noha e hét év alatt az egységfront kérdése állandóan foglalkoztatta azokat a forradalmárokat, akik tudatában voltak forradalmi felelősségüknek és hivatásuknak, azonban sosem volt oly égető sürgősségű, hogy a munkások egyetlenegy ideológiájú osztályharcos szakszervezetbe tömörüljenek, mint ma.

Mert kétségtelen, hogy a világ összes államaiban, még azokban is, melyek látszólag a demokrácia kultuszának bódolnak, a kapitalizmus pillanatnyi stabilizálódását figyelhetjük meg. Ezt a jelenséget — tíz évvel az orosz forradalom után — főleg az tette lehetővé, hogy Közép-Európában a paraszt-tömegek közönyöse maradtak minden forradalmi mozgalommal szemben, mivel néhol, mint Csehszlovákiában és Romániában a kormányok felparcelláltak

néhány latifundiumot, másutt pedig (Magyarországon) a hatalmon levő forradalmárok nem elégtették ki a földművelészek földhességét. Az államok rendezték pénzügyi helyzetüket, egysúlyba hozták büdzséjüket, stabilizálták vagy valorizálták pénzüket; ily módon, a munkások közt fellépő egyenetlenkedés és az ebből származó elkedvetlenedés következtében munkáltatók védelmi állásukból támadásba mehettek át, letörték a sztrájkokat, kizárták a munkásokat, elbocsátották a vezetőket s noha a munkaidőt felemelték, a béreket leszállították, megszeghették a 8 órás munkanapról szóló törvényt anélkül, hogy a munkások komoly ellenállásával vagy tiltakozásával találkoztak volna. Párizsban 1928 júniusában a Párizs-déli Közlekedési Művek igazgatósága valójában üres kifogással elbocsáthatta két alkalmazott

ját, akik mindketten titkárjai voltak annak a szakszervezetnek, amely magába foglalta a társaság munkásainak nagyrészét. Szolidaritásból a szervezet tiltakozó sztrájkot proklamál. De a sztrájk napján 34.000 munkás közül csak 260 hagyta abba a munkát. Ugyanabban az időben a Loire-menti szénmedencében bányászerekesétlenség történt: 58 munkás megfulladt. A hivatalos vizsgálat megállapítja, hogy felelősség egyedül a társaság igazgatóságát terheli, amely lakarekosságból nem szereltetett fel a bányalég elvezetésére szükséges szelelő-csőveket és semmit sem tett a már két év óta szunnyadó földalatti tűz kioltására. Általános közfelháborodás. A kormány kénytelen-kelletlen közbelép. És mit csinálnak a szakszervezetek? A temetés másnapján úgy az Amszterdambhoz, mint a Moszkvához tartozó szervezetek tagjaiknak a munka folytatását tanácsolják s beérik azzal, hogy a társaság ellen indított pörben a magánvádat képviseljék.

A szakszervezetek szétválását 1921-ben a bolsevisták, az anarkisták és a szindikalista forradalmárok vitték keresztül. Azon a véleményen voltak, hogy ha ők kíválnak a *Confédération du Travail*-ból (a II. Internacionálé elvein álló szakszervezetből), melynek vezetői a háború alatt a kormányt támogatták, ezzel egyszerűsággal életképtelenné teszik ezt a szervezetet és a mozgalomnak forradalmi lendületet adnak.

De nem számoltak azzal, hogy őket csak a Jouhaux elleni gyűlölet egyesítette s különben programjuk és forradalmi taktikájuk más és más volt. Ez rövidesen nyilvánvaló is lett. Monmausseau, az új szakszervezet (C. G. T. U.) titkára kommunista volt. Az új szakszervezetet ő teljesen a kommunista párt szolgálatába állította s politikai sztrájkokat szervezett. Heves harcok keletkeztek a C. G. T. U. kezében; a szindikalisták és az anarkisták kiváltak az új szakszervezetből is és önálló szervezetet alkottak, majd 1927-ben megalapították a harmadik francia munkás-szövetséget, a C. G. T. S. R.-t, a munkások Általános Forradalmi Szindikalista Szövetségét.

De a proletárság széttagozódása még ezzel sem ért véget. A szindikalisták és anarkisták között még élesebb harc fejlődött ki, a szindikalisták teljes elszigeteltségben akartak maradni, míg az anarkisták az egész munkásság érdekét előbbre helyezték egy-két politikai szektá érdekénél és azon voltak, hogy visszaállítsák a forradalmi alapokra helyezett szakszervezeti egységet.

Ennek végeredménye, hogy míg a C. G. T. 1918-ban három millió tagot számlált, 1928-ban

a C. G. T. 450.000 (állami és városi tisztviselők, tanítók, kereskedelmi alkalmazottak),

a C. G. T. U. 400.000 (vasasok, vasutasok, közlekedési alkalmazottak, szabók, kalaposok),

a C. G. T. S. R. és a pártonkívüli szervezetek 110.000 (építőmunkások, tengerészek, szabók) taggal rendelkezik.

Vagyis a különböző szervezetek együttesen is alig feleannyi munkást foglalnak magukba, mint tíz év előtt a C. G. T. egymaga. Rámutatunk már e széttagozódás első következményeire, a forradalmi szellem csökkenésére. A további s egyben a legsúlyosabb következmény azonban az, hogy a munkásság teljesen közönyössé vált a munkásosztály magasabbrendű társadalmi és gazdasági problémái iránt.

A munkások azt látták, hogy míg a szakszervezetek egyre gyöngültek, a szakszervezetek vezetői annál jobban adták magukat mindenfajta értelemben vitatkozásra, szófecsérlésre. Így aztán a munkások lassanként csupán csak a napi munkabér kérdésével foglalkoztak és ezzel is csak annyiban, amennyiben közvetlen érdekeikről volt szó. A szélesebbkörű szolidaritás, forradalmi áldozatkészség, a proletárság új rendet teremtő ideáit a kicsinyes klikk-harc, a sógor-komaság-összetartás váltotta fel. Hogy csak egy példát említsünk, nemrégiben az építőmunkások még agitációs kampányban sem akartak a segédmunkásokkal együtt dolgozni, mivel azok nem szakképzett munkások voltak! Más természetű, de ide tartozik az a szomorú tény is, hogy a technikai problémák, amelyek iránt a háború előtt a proletárság oly nagy érdeklődést mutatott, ma teljesen hidegen hagyják a dolgozókat. Hasonló a helyzet a többi kérdések körül is. Hogy miképp lehetne helyettesíteni a mai hierarchikus és szolgai munkafegyelmet szabad és a kölcsönös támogatás elvén alapuló munkafegyelemmel, miképp kellene megteremteni a munka integrális jutalmazását, hogyan kellene biztosítani a termelés akadálytalan folytatását egy esetleges forradalom első stádiumában, hogyan kellene átvenni, újra szervezni, továbbvezetni az üzemeket, gondoskodni a közellátásról — senki sem foglalkozik ezekkel a problémákkal. Egyetlen szakszervezeti lap sem veti fel ezeket az oly nagy jelentőségű s agitációs szempontból is oly nagy hatású kérdéseket.

Mi itt a teendő? Hogyan lehetne ezen segíteni? A legelső gondolat, ami az ember eszébe jut, a szakszervezeti egység. Azonban a munkástömegeknek ez a törekvése megvalósíthatatlannak látszik. Ez az egység csak a mostani szakszervezeti vezetők teljes kikapcsolásával jöhetne létre. De ezektől ép oly nehéz megszabadulni, akár a mai állam kormányzóitól. El lehet képzelni, hogy például, Jouhaux csak úgy vígan lemondjon a C. G. T.-nál immár 15 éve viselt titkári állásáról, a zsiros fizetéséről, melyet neki, mint a munkásság hivatalos képviselőjének, a Nemzeti Gazdasági Tanács és a Népszövetség munkügyi osztálya juttat?

munka

Többé-kevésbé ép így vannak a többiek is. S számba kell venni ezen kívül a kiírthatatlan emberi hiúságot is. De tegyük fel, hogy a közös ügy érdekében mégis feláldoznák magukat s átengednék helyüket fiatalabb, önzetlenebb s lelkesebb munkásmozgalmi embereknek. Képzeljük el, hogy a francia szakszervezetek újból egyesülnek. Most jön csak az igazi nehézség. Hogyan viselkedjen ez az Egységes Szakszervezet a külföldi szakszervezeti központokkal szemben? Vesse alá magát az amszterdami Internacionálnak, mely az angol és német reformisták érdekeit szolgálja? Csatlakozzon Moszkvához, amely, ha még akarna, sem tudna semleges maradni Moszkva politikai törekvéseivel szemben? Vagy egyesüljön az anarkisták berlini szakszervezeti központjával? Mind-egyik esetben elkerülhetetlen az újabb bomlás.

Az U. S. T. S. C. A független szakszervezetnek van egy ajánlata. Szerinte mindegyik szakszervezet megőrizheti függetlenségét, de dolgozzon ki egy közös platformot, amelynek alapján együttesen vezeti a harcot a közös ellenség, a kapitalizmus ellen. Ellenségeim ellenségei az én barátaim, — ezt az elvet akarja kezdetnek keresztülvinni s reméli, hogy a közös küzdelem később tökéletesen összekovácsolja majd a munkásság sorait. Ez a szakszervezet, amely minden politikai nézetkülönbségre való tekintet nélkül az ipari, kereskedelmi és fölművelési ügyi vezető szakembereket, a mérnököket, üzemfőnököket, bankfőtisztviselőket, gazdaszakteket stb. foglalja magában, több mint 30.000 tagot számlál. Gazdag tartalmu szakszer-

vezeti értesítőt ad ki, amely számról-számra foglalkozik az Egységfront taktikai és morális lehetőségével. Törekvésének azonban eddig még vajmi kevés visszhangja támadt.

Egyetlen komoly megoldás, amely szerintünk nemcsak a francia, de az egész világ munkásságának mostani szétdaraboltságát megszüntetné: a nemzetközi szakszervezeti egység visszaállítása, amely megelőzné vagy követné az egyes országok határain belül megteremtendő szakszervezeti egységet. Ez megvalósíthatna akár az amszterdami, moszkvai és berlini szakszervezeti központok feloszlásával és egy új Internacionálé felállításával, akár az előbbieket fuziójával, ami könnyebbnek is látszik. Emlékezhetünk, hogy az angol és az orosz szakszervezeti komiték már tárgyaltak is erről. Tudjuk, hogy a moszkvai központ többször foglalkozott azzal a gondolattal, hogy az egység érdekében önmagától feloszlik. Ez maga után vonná a berlini központ megszüntetését is. De vajon az amszterdami Internacionálé magába fogadná a hozzáfutóló s az ő állásfoglalásánál határozottan forradalmibb tendenciájú munkástömegeket? Nem zárna ki őket az első forradalmi tett után? Bármily nehézségek is merülnek fel, a munkásság mai visszaszorított helyzetében továbbra is a legelső tennivaló az egység visszaállítása. Mikip fog ez történni? Senki sem láthat a jövőbe, de mindenkinek, aki önzetlenül harcol a proletárság jövőjéért, kötelessége, hogy a mozgalom minél előbb a felismert helyes útra térjen.

Achille Dauphin-Meunier

MEDITÁCIÓ, ORSZÁGUTON

*már őszi eső hempergeti a mezőket s felhők szürke kezei seprik a falusi udvart
benn a városban a kedves is bezárta ablakát, a párkányról bevonta cserepes virágait
hallgató dac tiltja talán esőkja indulását
messzire gurított kerekkel idegen szívekben robog a szerelem
pálcát törtek jelettünk a vénék és a fiatalok mosolyogva kerülnek az árnyunk
a parasztlányok bokáig sáros lábukat süpessztik a tükröző pocsolyába
illan, illan a pára és porzik a harangszó a tájon
mint kopasztott állatok, áznak a mezők
Krisztus szomorú szegekkel néz le a keresztről
senki sem akarja vállamra tenni a kezét és vezetni idegen nyarakba
szürettelen ősz van s nincs sehol domb s dombokon fürtös szőlő, s potrohos putton
lányok kerek vállain és nóta fürtje legények ajkán
szomorúarcú parasztlányok subája kergeti az esőt és a harangok üteme szüntelen száll a
felhők tenyeréig
Vajjon meddig lehet így menetelni és hová ér el az ember
s ahová elér, vajjon ott könnyebb lesz-e a halál*

Farkas László

Az amerikai és európai lapok új csoda meghirdetésétől hangosak: a beszélő film eljövetelet hirdetik. Egész Németország, de főleg Amerika lázban van. Drága pénzen új műtermek épülnek, új gépeket gyártanak, új színészeket képeznek ki, az új esztéták pedig tele torokkal magyarázzák a beszélő film szépségeit, amely szerintük teljesen ki fogja szorítani a néma filmet.

A néma film elemei: a mozgás és az optika lehetőségei még nem tárulkoztak fel a maguk teljességében. A néma film még mindig az elindulás állapotában van. Lehetséges, hogy megszűnjön, mielőtt igazán lett volna?

De a film ma elsősorban is kapitalisztikus termék. Előállításánál nem a művészi, hanem az üzleti érdekek az irányadók. A film mögött álló tőke pedig úgy látta, hogy a néma film nem elég jó üzlet többé. A közönség unja a sablonos iparcikkeket, a mai átlagfilm megbukott. Ezért fordul most a beszélőfilm felé, s ezért hirdeti, hogy a beszélő film a néma film minden hiányát pótolni fogja.

A beszélő filmet már a film megjelenésével egyidejűleg próbálták megvalósítani. Emellett azonban a film némaságának a kényszerítő ereje igen sok értékes filmszerű eszközt teremtett meg. Ezek a muszájból kialakult filmszerűségek nyilvánították ki a film igazi szellemét, új lehetőségeit, ezek mutattak utat arra, amerre a filmnek haladnia kell. És most a beszélő film újra vissza akarja kényszeríteni a filmet azok közé a határok közé, amelytől némasága úgy, ahogy elszakította.

A beszélő film első formája a képet leadó gépnek és egy beszélőgépnek (gramofonnak) az együttműködése volt. Ennek az elgondolásnak az alapján készültek a mai modern Statofone, Vitafon, stb. készülékek, anélkül azonban, hogy a két különálló szerkezetet teljesen egybe tudták volna hangolni. A filmen szereplő alakok szájmozgása és a beszélőgép megszólalása között mindig van egy bizonyos tér- és időkülönbség. Éppen ezért később arra törekedtek, hogy a két szerkezetet valahogyan egyesítsék. Ez először De Forest amerikai mérnöknek, majd később másoknak is úgy sikerült, hogy a hangot optikai anyaggá változtatták. A Fonofon, a Triergon, a Movietone készülékek a hangot egy fotócella segítségével fényvé alakították át. A szereplők beszédét mikrofonnal felelőleg. A hanghullámokra érzékenyen reagáló mikrofon rezgése egy a fotócellában elhelyezett fényforrást hoz működésbe. Ez a fényforrás aszerint változtatja a fényét, amilyen erős hanghullámok érik a mikrofont. A váltakozó erősségű fény azután a cselekmény felvételével egyidőben rákerül a filmszalag szélére, amilyen a hang, illetve a fényerősség szerint rövidebb-hosszabb, világosabb és sötétebb nyomot

hagy. A vetítésnél a hang képét fordított eljárással teszik hallhatóvá.

De az üzleti érdekből életreinjekciózott beszélő film, akármilyen tökéletes is legyen, sohasem lehet igazi művészet, mert a film kizárólag a látásra épít és a mozgásban, nem pedig a beszédben fejeződik ki: amit színpadon el lehet mondani, azt nem kell filmen közölni. A film optikai művészet, amely belső anyagában semmiféle idegen anyagot nem tűr meg.

A beszéd a film mozgását el kell, hogy lassítsa, különben nem tud kifejeződni. A film sikzerű művészet. A beszélő filmnek a valószínűség elmélyítésére a plasztikus filmre lesz szüksége, ami azután teljes lemondást jelent a film önállóságáról.

A képről, a mozgásról, a fényről, mint egyedüli kifejező eszközökről lemondott film nem lehet internacionális. A beszélő filmet a nyelv elhatárolja, pedig a film csak internacionalizmus révén alakulhat át kollektív művészetté. A film az internacionalizmussal áll vagy bukik.

Mindazokat a filmszerűtlen eszközöket, melyekkel a mai film optikaellenes cselekményét igyekezett maradéktalanul visszaadni, bizonyos idő múlva a beszélő film fogja alkalmazni. A filmszerűtlen elemektől megszabadult néma film pedig szabadon fejlődhetik igazi önmaga: egy kötetlen, csak a látásra és a mozgásra felépített kollektív világkép visszaadásának a lehetősége felé, amelynek a tömeggondolkodásra gyakorolt hatását fölösleges is bőven részletezni. (Az oroszokon kívül Ruttmann «A nagyváros szimfóniája» volt az első komoly lépés ebbe az irányba, amelyet most ismét az oroszok követnek. Eisenstein, a «Potemkin» rendezője, «Generallinien» címmel hasonló filmet készült, a földműves-életéről. Azonkívül Hollandiában a «Munka szimfóniája» címmel készült egy ilyen film.)

Természetesen ezeknek a kísérleteknek az értékeit nem lehet egészen kétségbevonni, különösen, ha a beszélő filmet szigorúan elválasztjuk a hangos filmtől. A beszélő filmnek például politikai, agitációs szerepe elég jelentékeny lehet, de mély, alakító tömeghatás szempontjából a hangos filmnek nagyobb jövője van. Ha a csak hangot és nem beszédet adó film törvényeit felismerik akkor, amint azt Balázs Béla, Moholy-Nagy és Ruttmann is helyesen megállapították, az élet, a természet eddig ismeretlen hangja új formában fog az ember elé állani. Mert hiszen éppen úgy lehet majd szocialista szempontból alakítani, mint a valóságot a filmképben. Ezeknek a törvényeknek a film optikai lényegének és az akusztikai jelenségeknek együttthatását kell megszövegezniük. Valahogy úgy, ahogyan azt Ruttmann egy hangos filmjében most megcsinálta, akinek még a különböző hangoknak az átkopirozása is sikerült. A Ruttmann

mann-filmben a város, a templom, a munka, a gyár, a tüntetés, a boxmeccs és az élet sok minden más megnyilvánulása van a hangokkal alátámasztva.

A jelenségeknek egymáshoz való viszonyának az új felérezhetőségén kívül, hasonlóan nagy jelentősége van a hangos filmnek a rádiófilm szempontjából is. Dr. Karolus és Mihályi képtovábbító találmányai a filmnek a rádió útján való közvetítését teszik majd lehetővé, amivel a film fejlődésének új állomásához érkezik el. Mert a rádiófilm az eddigénél is nagyobb tömegekhez viszi majd el a filmet. S ezzel a városoktól távol eső vidékek lakosságát, ott, ahol nincsen és a kisszámú lakosság miatt nem lehet mozgó, szorosabban hozzá lehet fűzni a kulturgócponthoz. A provinciális látókör kiszélesítésével, a város, a falu és a tanya közötti ellentétek kiegyenlítésével, a neveléssel, a rádiófilm, a kollektív szellem kialakításának egyik legeredményesebb eszköze lehet. De csakis a hangos film segítségével.

Mert a film bizonyos hangok, vagyis zene nélkül élvezhetetlen. Amiből azonban nem szabad a beszélő film szükségességére következtetni. A filmnél egyszerűen csak a látóérzék munkáját megkönnyítő hangkíséretre van szükség. Az emberi érzékszervek ugyanis sohasem működnek önmagukban. Az izlelés együtt jár a tapintással, a szaglás az izleléssel stb. A zene a filmnél egyrészt ilyen kiegyenlítő erő, másrészt a hallószervek foglalkoztatásával közömbösíti azo-

kat a jelenségeket, amelyek (mint a csönd is) elvonhatják a figyelmet a képtől.

A rádiófilmnek tehát gondoskodnia kell a zeneről, csak így felelhet meg a hivatásának. A hangos film ezt könnyen meg is teheti. A néma filmek felvételével egyidejűleg a filmhez komponált, minden bizonnyal mechanikus zenét, az előbb ismertetett módon ráfényképezhetik a filmszalagra s így a rádió megfelelő zenekíséretéről is gondoskodik.

Sokan úgy látják, hogy a tökéletes rádiófilm a mozgóképet feleslegessé fogja tenni. Ez azonban már azért sem következhet be, mert az ember társas ösztönei mindig keresni fogják az alkalmat, ahol kiélhetik magukat. A mozgóképek pedig a sok közül egy ilyen alkalmat jelentenek.

A film és a zene egybefotografálásának a lehetősége csupán a moziszinészek szociális helyzetét érinti, ez az egyetlen komoly probléma, amit meg kell oldani.

A beszélő film, úgy ahogyan azt a kapitalizmus ma elképzelem, az átlagfilmekhez hasonlóan, hamarosan csődöt fog mondani. De a rádiófilm és a hangos film megmarad s éppen ezért fel kell figyelni minden kísérletre. Már csak azért is, mert az egyes országokon belül a beszélő film, nemzetközi viszonylatban pedig a rádiófilm, ameddig a munkásság a maga részére nem sajátítja ki, újabb eszköz lesz az uralkodó osztály kezében, amellyel a tömegek gondolkodását a maga érdekeinek megfelelően alakíthatja. S amellyel így a tömegek felszabadulását is igyekezik majd megakadályozni.

Gró Lajos

A KRASSZIN UTJA BESZÁMOLÓ A JÉGTÖRŐ-HAJÓ EXPEDÍCIÓJÁRÓL

Néhány nappal az „Italiá”-ról érkezett rádió-jelentés vétele után Szamojlovics tanár érintkezésbe lépett a leningrádi olasz konzullal és kifejtette előtte, hogy a veszélyben forgó expedíció megmentésére egyetlen mód kínálkozik: hatalmas jégtörő-hajót kell küldeni a sarki vizekre. Spano konzul azonnal sürgönyözött az olasz kormánynak, azonban válasz nem érkezett. Közben Moszkvában mentőbizottság alakult, amely csodálatos gyorsasággal megszervezte az expedíciót a „Malygin” nevű hajóval. Minthogy azonban a Nobile-csoport Spalbartól északra rekedt meg, egy szaktanács összehívása vált szükségessé Szamojlovics tanárral az éln, hogy kiválasszák azt a jégtörő-hajót, amelyik meg tud küzdeni a jéggel borított vidék nehézségeivel. A választás egyhangulag a Krasszinra esett. Nagyszámú sürgönyváltás következett, s öt nappal a parancs leérkezése után, egy valóságos kollektív odaadás révén, amelyben résztvettek a társadalmi szervezetek, a kommunista párt, a szindikátusok, a kormány s fő-

leg a leningrádi kikötő, készen állt az expedíció. A vezetést a Szamojlovics—Orass—Csuknovszky triumvirátusra bízták, fejének pedig Szamojlovicsot nevezték ki. Ez az öt nap elég volt megszervezni a legénységet s a vezetőséget, ellátni a hajót 2500 tonna szénnel, élelmiszereket vásárolni 150 ember részére több hónapra, meleg ruhákat, valenki-kat (vastag posztócsizmákat), siket, fegyvereket, löszert beszerezni s kiterjeszkedni az expedíció ezernyi nélkülözhetetlen részletére. A lázas készülődésben nem volt idejük enni, sem aludni, némelyek már alig álltak a lábukon.

Az utolsó éjszakán rokonok és barátok gyűltek össze a Krasszin szalónjában. Lelkes beszédek hangzottak el. Bucsuzkodás. Indulás. Néhány közeli rokon Kronstadhtig kíséri őket. Az első napokban kellemesen hajóznak, a negyedikén Belthe érkeznek, július 24-én Bergenben vannak, ahol szívet vesznek magukhoz. Dánia partjain külföldi újságokat kapnak, melyekből megtudják, hogy az egész európai sajtó élénk

figyelemmel kíséri őket. *Norvégiában* a nép eljenni a Krasszin utasait, *Bergenben* ünneplik. S az indulás éjszakáján kis bárkák utasai kiállják feléjük: „Mentsétek meg Amundsent, mentsetek meg Amundsent!” Éjjel fél kettőkor elindulnak. Egy hatalmas hárommotoros repülőgép van a fedélzeten. A jégtörő-hajót, sajátosságos konstrukciója miatt, a legkisebb szél 20 fokos szögben oldalt billenti.

Junius 25-én a rádió jelzi, hogy *Lundborg* svéd repülő megmentette Nobilet. Nem akarják elbírni, hogy Nobile távozott elsőnek.

Andespesnél friss hallal látják el magukat, aztán nekivágnak az óceánnak. A *Spitzbergák* felé törekednek. Junius 28-án észreveszik a *Medve-szigetet*. Eleinte verőfényben látják, de ahogy közelednek, a Krasszin ködbe jut, mely mint egy fal, elállja az utat. Két órai botorkálás után megint napos tengerre érkeznek. Aztán újra köd fogja körül őket, majd jégtömbök közé kerülnek, melyek ebben az évszakban a *Stur-fjordból* usznak errefelé. Egy évi jég, 1—1½ méter vastagságban, némelyik 100—120 négyzetméter kiterjedésű. Ebben a zöldesfehér, lika-csos jégben a Krasszin könnyen halad. A nagy tömböket darabokra törí, a kisebbeket félretveti. Mégis átlagebességgel haladnak.

A *Medve-sziget* környékén s még északabbra kutatnak *Amundsen* és társai „*Latham*”-ja után, eredménytelenül. Egyébként *Szamojlović* meg van győződve, hogy a *Spitzbergáktól* keletre kell keresni a nagy sarkutazót. 4—4½ esomós sebességgel mennek. Mindenütt jégtömbök usznak, hol összetorlódnak, hol szétszóródnak. Csúpan följebb érik el a szabad víz vidékét.

Állandó rádió-összeköttetésben vannak a *Citta di Milanoval*. Az olaszok kutyák beszerzését ajánlják, de utközben nem lehet szerezni, ki térti nem akarnak. Mindig észak felé haladnak, a *Spitzbergák* nyugati partján. Felséges látvány tárul szemük elé. Hegységek kék tömegei bukkannak eléjük, hóval csikozva, melyek átszelni látszanak a mérhetetlen, sötét lejtőket. A napfényben gleccserek és az örök hó csillog a csúcsokon, miket fehér felhők öveznek, mintha beleakadtak volna a hegylánc kiszögelléseibe.

Elhagyják *Kingsbayt*. Junius 30-án elérik az északi szélesség 80° 22' és a keleti szélesség 13° 50' pontját. Tömör jégmezők és felhalmozódott tömbök usznak, ½ és 2 méter között váltakozó vastagságban. A *Hét-szigetek* felé hatolnak, néha több kilométer hosszú jégtáblák között. Julius 1-én megpillantják az *Északi-fok* és a *Hét-szigetek* partjait. Nyugatra akarnak menni, hogy elérjék a *Hét-szigetek* déli részét. Julius 2-án egy töretlen, vastag jégtömbbe ütköznek, amely a *Hét-szigetek*, a *Cap Platen* és az *Északi-fok* közt elnyuló területet borítja. Két méter vastag a jég. A jégtörő-hajó huszadik lökésére csak annyit haladnak, mint a hajó hosszának a fele. *Cap Platenig* 18 mérföld az ut.

Négy óra alatt nagy szénvesztéssel és súlyos rongálással egy mérföldet tettek meg, mert ha a jég nem reped meg vagy pedig nincs szabad vízi ösvény, a Krasszin csak lassan mehet előre s ilyenkor a hajó által tört jég felhalmozódik s rettenetesen megnehezíti az előrehaladást. Nincs más hátra, a *Hét-szigetek* északi része felé kell irányítani a hajót. Reggeltől fogva a *Pásztor-* és a *Walden-szigetek* közt a *Ross-sziget* északi pontja felé igyekeznek. Julius 3-án néhány száz négyzetméter és több négyzetkilométer közt váltakozó jégmezők közt küzdenek. Ezek a jégmezők csak ritkán lapályosak, többnyire 15—20 méter magas dombokból állnak. Estére a jég annyira összetorlódik, hogy sehol nem látnak rést, sem olvadt hótól vájt keskeny utakat, egyébként pedig egy lapátkerék megsérül. A helyzet kritikus. Összeülnek tanakodni: az egész hajót kockára vetik, ha állhatatoskodnak; legjobbnak várni, míg a szél széljelkergeti a jégtorlaszokat. Horgonyt vetnek. Mindenki leszáll a jégtáblára s időtöltésből sielni kezdenek. Három hétig kell ott vesztegelniük. Ezalatt előkészítik a nyári expedíció tervét és elérkezettnek látják a pillanatot, hogy a repülők munkához lássanak. A legnagyobb nehézséget az okozza, hol találhatnának alkalmas repülőteret. Két mérföldnyire a Krasszin horgonyzási helyétől találnak egy megfelelőt s noha a jégtörő-hajó kormánykereke megrongálódott, utat törnek maguknak odáig, baloldalra billent hajóval, 8 óra alatt. Ez volt az expedíció legnehezebb munkája. A kiszemelt jégmező minden tekintetben megfelelt: elég sima a leszállás céljaira, két négyzetkilométer terjedelmű, 2—3 méter vastagságú; hó borítja, mely napközben megolvad. A jégbe erősítik a horgonyokat s hozzáfognak egy fahíd építéséhez, hogy le tudják szállítani a repülőgépet. Aztán sitalpakra helyezik s lecsusztatják a jégre. Ezalatt *Csuknovszky* anilinszinüre festi a kiálló jégtömböket, amik veszélyt jelenthetnek a repülőgép számára.

Julius 8-án repülnek először. Mielőtt felemelkednek a könnyű ködben, az egyik sitalp valószínűleg beleütközött a jég kemény kérgébe s a lentmaradók nyugtalanul nézik a függőlegesen lelőgő sit. Hogy jelezzék a veszélyt, egy sit fektetnek ki a hóra. *Csuknovszky* a „repülőter” fölött kering, bizonyára azért, hogy kiválassza a leszállásra alkalmas pillanatot. Már az orvost és a kötszereket is odahozzák, mert biztosra veszik a szereneséllenséget. De leszállás közben, 10 méter magasságban, a sitalp visszahúzódik eredeti helyzetébe és simán földet érnek. Akkor a repülők elmesélik, hogy a felszálláskor egy szij elszakadt, de *Straub* észrevette. Egyébként a kifektetett sit is meglátták, azonban a heves légáramlattól megfeszült a stabilizátor s csak akkor tudta visszaemlíni a sit horizontális helyzetébe, amikor a sebességet csökkentették. A repülés 27 percig tartott. *Csuk-*

munka

novszky meg van elégedve a gép kvalitásával. Éjjel-nappal dolgoznak, egyébként nincs is éj ezen a szélességi fokon. Hidrológiai kutatókat eszközölnék a Leningrádból és Berlinből szerzett műszerekkel. A dolgozóktól népes repülőteret javítják s minthogy mindig sítalpakon közlekednek, egész jó utat taposnak a hajóig. Jelugyov és Ponomarjov buvárruhában a víz alá merülnek s konstatálják, hogy a kormány teljesen megrongálódott. Ha nem veszik észre idejében, az egész hajó a jég közé vesztett volna. Öt óra hosszat dolgoznak a repülőgép síjének megjavításán. Közben a szél megenyhül s helyenként olvadást érzelenek. A hidrológiai vizsgálatok alatt azt tapasztalják, hogy a mélység változik. Például kezdetben 279 métert, egy óra múlva már csak 242 métert mérnek ugyanott. Az uszó jég áramlása nem állandó.

Három órakor Csuknovszky odakiáltja nekik, hogy felszáll. Már két motor működött s kezd már a harmadik is. Négy órakor mind a három funkcionál. Egy félóra múlva elindulnak: a gépen rajta vannak: Csuknovszky első-, Straub másodpilóta, Alexev segédpilóta, Selagin gépész, Bluvstein mozioperatőr. Ruhát s élelmiszert visznek magukkal a *Viglieri-csoport* részére. Két kört ír le a gép, aztán eltűnik a ködben a *XII. Károly-sziget* irányában. A köd egyre sűrűbb; a rádióállomás köré gyülekeznek, hogy állandó összeköttetésben legyenek repülő társaikkal. A felszállás után 17 perccel érkezik meg az első jelzés: „Közeledünk *XII. Károly-sziget*hez.” „Hallom, sok szerencsét!” válaszolják. Így aztán megtudják, hogy negyedhatkor az *Esmark-sziget* közelében vannak s a gleccserek fölött, dél felé mennek. 6 óra 18 perckor jelzik, hogy jönnek visszafelé. A sűrű ködre való tekintettel máglyát gyujtanak a repülőtéren. Háromnegyed hétkor: „Malmgreen-csoportot megtaláltuk”. Aztán semmi jelzés. Egy szó: „Károly...” „Feleljetek, hol vagytok?” Semmi válasz. Egy óra múlva jelzik, hogy nem találják Krasszint a köd miatt s a *Hét-szigetek* vidékén próbálnak leszállni. Megértették. Ötpercenként világítóórakétát küldünk, máglya ég a jégen.

Nagy a boldogság *Malmgreen* megtalálása miatt, de nagy a nyugtalanságuk a ködben keringő öt társukért. „Jól láttok?” kérdezik. „Rosszul”, felelik. Tíz perc múlva újra kérdezik, de válasz nem jön. Aztán megint: „Feleljetek, hol vagytok?” Egy félóra múlva: „Miért nem feleltetek?” Egy újabb félóra múlva: „Feleljetek. Mi baj? Miért nem feleltetek?” Tizenegy óra után: „Hol vagytok? Feleljetek. Követünk benneteket. Választ várunk.” Semmi válasz.

Aggodalmuk nőttön-nő. Négy óra hosszat egy hang se jön tőlük.

Végre jelentkeznek. Jelzik, hogy a *Vreda-félsziget* közelében vannak. De csak július 11-én 1 óra 10 perckor kapnak részletes sürgönyt:

„Térkép No. 303. Malmgreent láttuk 80° 49' szélesség, 25° 45' hosszúságnál egy kis jég-táblán; két ember állt zászlóval kezükben, a harmadik feküdt a hátán. Öt kört írtunk le fölöttük.” Aztán jelzik, hogy a jég, a vidék s a leszállás körülményei kedvezőek; pontosan tudatják, hol szálltak le; jó egészségben vannak; a gép súlyos sérüléseket szenvedett; két hétre való eleségük van. Sürgetik, hogy a Krasszin azonnal induljon Malmgreen megmentésére.

Rövid tanácskozás után elindul a jégtörő-hajó. Jó szelűk van, szabad vizet pillantanak meg s biztosra veszik, hogy most már hamarosan kiszabadulnak a minden oldalról körülvevő jégtorlaszból. Felszedik a hidat is. A *XII. Károly-sziget* felé akarnak menni. Három órakor a jég repedezni kezd. Hirtelen egy jegesmedve bukkan föl, lelövik és fölrajkák a hajóra, még mielőtt elindulnának.

Július 12-én közelednek a Csuknovszky által jelzett helyhez. Egyszerre csak egy embert látnak az egyik jégtömbön, amint ide-oda jár, kál és izgatottan hadonászik. Odaérnek, de sajnos, már csak két embert találnak, az egyik össze-vissza dobálja magát, mint egy örült, a másik a jégen feküdt, arccal az égnak. Mialatt a Krasszin megállott a jégtömb közelében, a két szerencsétlen bárgyun nézi őket. A legénység egy része kiszáll Breinkopffal. Marianót egy takaróra fektetik s hóból sáncot emelnek, hogy a szélről védve legyen. Zappi jó melegen van öltözve, még tud járni, de Mariano meztelén fekszik. Hordágyon viszik a hajóra. Zappi vidáman meg Ivanov és Jelugyov támogatásával. Az a jégdarab, amelyen az olaszok tartózkodtak, mindössze tíz méter. Kissé távolabb, vagy 15 méternyire, egy másik jégdarabon egy rongyokból összetákoltt nadrágot látnak.

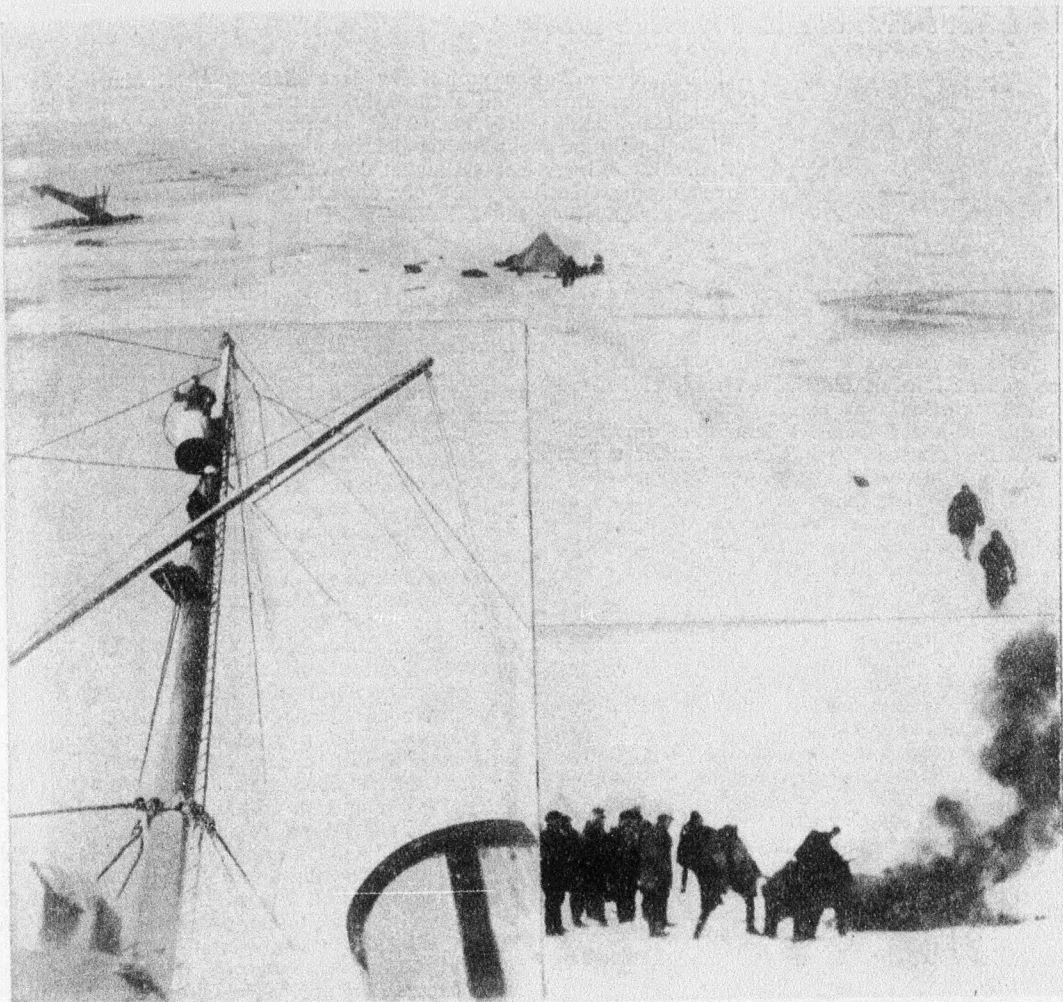
Zappi magastermetű, izmos, szakállas, szelűtuta arcu ember. Szorongatja Szamojlovics kezét, boldog, mert megmenekült a haláltól. „Köszönöm, köszönöm”, mondogatja. Beviszik a «szalón»-ba, fotelbe ültetik.

— És Malmgreen? Hol van Malmgreen? — kérdezik tőle.

— Meghalt, egy hónappal ezelőtt.

Zappi éhes. Kijelenti, hogy 13 napja semmit nem evett. Teát és kekszet adnak neki, folyton enni kér, de az orvos megtiltja. Marianót ágyba fektetik. Strednevszky doktor kijelenti, hogy állapota roppant súlyos. Ha csak pár órával később érkeznek, talán már egyiküket sem találják életben.

Egy óra múlva elindulnak a *Viglieri-csoport* irányában. Most teszik meg az ut leghosszabb részét. Közben két embert vesznek észre. Sora kapitányt és a hollandi van Dugent. Jelzéssel tudtukra adják, hogy a *Viglieri-csoport* megmentése után visszajönnek értük. Július 12-én a *Citta di Milano*, amellyel állandó összeköttetésben vannak, értesíti őket, hogy a *Viglieri-*

es csoport már észrevette közeledésüket. Egy óra mulva füstöt látnak a jégen, aztán megpillantanak egy fölfordított repülőgépet, egy sántort és embereket. Csakhamar kikötnek. Szamojlovics és Orass leszállnak, Viglieri messziről mosolyog rájuk. Tuláradó szeretettel ölelkeznek össze, ott van még Behunek cseh tanár, Trojani mérnök, Ciccione gépész; Biaggi rádiótelegrafista éppen akkor adja le utolsó sürgönyét. Még hallják, amint fölkiált: „Megmenekültünk! Finita la commedia!” Mindnyájan jó színben vannak, mert elég élelemmel látták el magukat. Se vége, se hossza az örömköltésnek s a kézszerítéseknek. Megható a két olasz csoport találkozása. A beteget lefektetik, az orvos fáradhatatlan. Mariano lábát leamputálják. Behunek doktornak öt kelevényét kezeli ki a balvállán. Lundborg repülőgépét, a sántort és egyéb holmikat a hajóra szállítják. Julius 13-án kód lepi el a világot. Ha ez előbb érkezik, ki tudja, meddig kellett volna vesztegelniök. Az a jégtábla, ame-

lyen a Viglieri-csoport tanyázott, 325×120 méter nagyságu. Szamojlovics még fölajánlja Nobile tábornoknak, hogy jelezze, hol található az *Alessandri-csoport*, értük megy. De Nobile, az olasz kormány nevében, szükségtelennek tartja a kutatások folytatását.

Két napig hajóznak a *Vreda-fok* irányában. Felveszik az ott rekedt repülőtársaikat, Csuknovszkyt s a többieket. Zappi és Mariano meghatottan ölelgetik a repülőket. Kifogyhatatlank a beszámolásokban. Fölvontatják a repülőgépet is és *Kingsbay* felé indulnak. Utközben fölszedik a három alpesi vadászt, akiket a *Braganza* küldött Csuknovszkiék segítségére. Este felé elérik a *Braganzát*.

Julius 18-án horgonyt vetnek *Kingsbayben*. Kifenc órákor átadják a hét embert a *Citta di Milano* parancsnokaságának.

Szamojlovics tanár utijegyzeteiből összeállította:
M. Pogány Béla

munka

EGY NAP ÉLETEMBŐL

Ebben a rovatban a munkásság és a diákság életét akarjuk őszintén megírt levelek formájában megmutatni. Hisszük, hogy ezeken az írásokon keresztül a lehető legközvetlenebbül ismerhető meg a dolgozó rétegek gazdasági, politikai és kulturális életnivója, vágyai, harcai és kritikai észrevételei. Ahhoz, hogy életkereteinket megváltoztathassuk, szükségünk van a tények megismerésére. Kérjük olvasóinkat, hogy életük egy-egy napjának őszinte leírásával és ennek beküldésével támogassák rovatunkat.

EGY JAPÁN MUNKÁSNŐ LEVELE

Elytársak! Meg kell ismertetek a mi életünket. Könnyezve dolgozunk egész nap, éjszaka nem találunk pihenést nehéz álmainktól. Amit el kell viselnünk, túlhaladja az emberi erőt.

Reggel 1/5-kor ébreszt fel bennünket durva szidalmakkal a munkafelügyelő és 5 órakor a gyár ebédlőjében gyülekezünk.

Olesó, rossz rizs, amilyent otthon sohasem etlünk, a reggelink. A levesnek se íze, se ereje nincsen, egyszerűen sósvíz. Aztán 2-3 darab sózott répát kapunk, ez minden. Ha késve érkezünk a reggelihez, a felügyelő megver bennünket.

Kezdődik a munkanap. Arcunk verejtékében dolgozunk egész nap. De csak 70-75 Sent kapunk érte. A még ki nem tanult, ujonnan beállított munkásnők napi 55 Sentért kinlődnak.

Ha a textilosztályon rossz gépek mellett dolgozunk s így rossz anyagot produkálunk, akkor verést kapunk és levonnak a munkabérünkéből. Megtörténik, hogy büntetésből nem kvalifikált munkát végeztetnek velünk 50 Sent bér mellett.

Ha mindezek ellenére sikerül valami kis pénzt szereznünk, akkor is alig marad a hónap végén néhány Sennél több, mert a társaság a pénzbüntetésekön kívül más címen — biztosítás stb. — is levon béréinkből. És senki sem meri ezt szóvá tenni.

Hajnaltól délig éhen és megszakítás nélkül robotolunk. Délben ehetünk. De miután a gépeket nem állítják le, egy munkásnőnek két gépet kell ellátnia, ameddig a másik gyorsan bekap valamit. Megszoktuk, hogy szaladás közben együnk.

Még annyi időt sem hagynak, hogy munka közben egy csésze forró vizet ihassunk. Az átlagmunkanap 13-14 órától áll.

De ez még nem a legrosszabb. A munkafelügyelők aljas fickók, azt csinálhatnak velünk, amit akarnak. Jaj annak a munkásnőnek, aki nem hajlandó a vágyait kielégíteni. Rossz gép mellé állítják és végtelenségig büntetik. És ez olyan fenyegetés, amely által szerencsétlenné leszünk. Panaszokra a társaság sohasem válaszol.

Elytársak, halljátok tovább! A gyári munkához 5 Jen 50 Sennért zubbonyt kell vásárolnunk, aztán kalapot, gallért és gummikötényt, ami 155 Senné kerül. Mindezt dupla árat fizetünk a társaság boltjaiban, úgyhogy a kiadások fölemészítik nyomoruságos bérünket. A gyárat csak vasárnap hagyhatjuk el, de néha megtörténik, hogy valamilyen kifogással még vasárnap sem adnak kimenőt és akkor az egész napon át a szobában sirdogálunk.

Ha valaki megbetegszik, nem maradhat a közös lakóházban, hanem éppen úgy részt vesz a munkában, mint az egészségesek, sőt még jobban, mert a

társaság attól fél, hogy egy munkásnőjének halálával elveszíti a neki adott előleget és azért annyi munkaerőt igyekeznek belőle kipréselni, amennyi még lehet. Ha a beteg képtelen fölkelni, a felügyelő jön és erőszakkal kiráncigálja az ágyból. Számos munkásnő ott hal meg a gépe mellett.

A gyárból csak két út vezet ki: a temetőbe, vagy a kórházba. A kórház olyan rettenetes, hogy kriptának neveztük el. Aki oda bekerül, soha többé nem jön vissza. Ott napjában csak egyetlen csésze rizst adnak. Amikor az ápolók az ételt hozzák, fejbeütik a beteget, hogy azok fölkeljenek és egyenek. Az orvosok, amiket ott adnak, nem bíznak, mert még soha senkinek nem használtak.

Alvó helyiségeink porosak és piszkosak, nap-sugár oda be nem hatol. Teljesen a bőrtőnhöz hasonlóak. A munkásnők, akik az ország északi részéből valók, itt mind megbetegesznek és ebben az évben már egyetlenegy sem jött a mi gyárunkba.

A legrosszabbul a parasztasszonyok járnak, akik megszokták a mezők szabad levegőjét.

Elytársak, elmondom nektek egy nő történetét, aki nálunk dolgozott. Hisszük, hogy hívták, elvtársnőnk volt. Északkeletről származott.

Amikor munkába állt, szép, egészséges, fiatal asszony volt. De alig dolgozott két hónapig a gyárban, megbetegedett, tüdővészét kapott, mint mi itt valamennyien. A társaság egyre kényszerítette, hogy tovább dolgozzon, mert féltette előleget.

Micsoda borzasztó munka volt az! A gép forró gözének cseppjei arcába és fejére hullottak, miközben lába csaknem odafagyott a hideg, nedves padlóhoz. A has és a lábszár egészen kihűlt a gummikötény alatt, amely még hozzá nagyon nehéz is nekünk.

Egy napon Hissa, aki akkor már igen beteg volt, gummikötény nélkül dolgozott. Amikor a felügyelő rákiabált, azt felelte, hogy a súlyos kötényt nem képes viselni, mert beteg és alig áll a lábán. A felügyelő rárohant és ütlegelni kezdte.

Ettől kezdve Hissa nem tudta többé elhagyni az ágyát. Vért köpött és meghalt. — Ilyen eset ezrel fordul elő.

Le sem tudom írni szörnyű helyzetünket. Éjjel-nappal mesélnem kellene.

Hogy ettől az élettől megváltssuk, azaz jobban mondva, hogy a haláltól megmentsük magunkat, ahhoz kevés egy ember akarata és hite. Egyesíteni kell valamennyiünk akaratát és hitét.

A múlt hónapban beléptünk a szakszervezetbe és két nappal ezelőtt megkezdtük a sztrájkot helyzetünk és bérünk megjavításának érdekében.

Nagyon nehéz a létünk, de elkeseredetten akarunk küzdeni, hogy ezt a sztrájkot és jogunkat a lehető leghamarább győzelemre vigyük.

Fordította: Balogh Vilma

DIETZGEN LEVELE MARXHOZ

122-123

Ezekben a napokban volt Dietzgen József születésnapjának 100-ik évfordulója. 1828 november 29-én született, mint fiatal mesterlegény sokat vándorolt és utazgatott és Amerikába is eljutott. Mesterségére nézve cserzővarga, sokat foglalkozott filozófiai munkákkal, mint autodidakta képezte magát és Marx „Kapital”-járól szóló tanulmányában maga mondja, hogy amikor ezt az akkoriiban még oly nehéz filozófiai munkát első olvasásra nem értette meg, újra és újra elolvasta, mert azt mondta magának, amit mások tudnak, tudhatom én is. A gondolkozás nem lehet a professzorok privilégiuma. Ő lett aztán a Kapital leg-hivatottabb magyarázója és védője és maga Marx mutatja így be az első internacionálé hágai kongresszusán: „A mi filozófusunk.” Első munkáját Pétervárott „Az emberi fejmunka lényege” címmel írta, Németországban, Amerikában több szocialista lapnak munkatársa és szerkesztője volt. Mindig az opportunisták ellen lépett fel és nyíltan hirdette, hogy az új társadalmat komoly munka és komoly harcok nélkül nem fogjuk elérni.

Dietzgen 1888-ban halt meg.

Az alábbiakban Dietzgennek egy levelét közöljük, melyet a szerző a „Kapital” megjelenése alkalmából intézett Marxhoz:

Mélyen tisztelt Uram!

Engedje meg, kérem, hogy ismeretlenül kifejezzem Önnek hódolatomat a megbecsülhetetlen érdemekért, melyeket Ön kutatásaival ugy a tudomány, mint különösen a munkásosztály mozgalmi körül szerzett...

Ön mondta ki először világos, ellenállhatatlan tudományos formában, hogy mi lesz mostantól fogva a történelmi fejlődés tudatos tendenciája, i. e. a szociális termelés processzusnak természet-hatalmát alárendeli az emberi tudatnak. Ennek a tendenciának az értelmét megadni, a belátáshoz segíteni, hogy termelésünk fejtelten, ez az ön halhatatlan tette, mélyen tisztelt ur! Általános elismerést fog érte hozni az idő és kell is, hogy hozzon. A sorok közül kiolvasom, hogy az ön alapos ökonomiájának előfeltétele alapos filozófia.

Miután az utóbbi sok munkát okozott nekem, nem tudom elnyomni a kívánságot, hogy röviden közöljem Önrel tudományos törekvésemet avval a vállomással, hogy csak egy elemisen képzett cserző vagyok.

A tárgyam, már régtől fogva, egy rendszeres világnézet volt; Feuerbach mutatta meg hozzá az utat. Mindazonáltal sokat köszönhetek saját magamnak is, úgyhogy elmondhatom magamról: az általános dolgok, az általánosnak természete, vagy a „dolgok lényege” tudományosan világos előttem. Minden tudomány alapja a gondolkodás-processzus felismerésében áll.

Gondolkodni annyit jelent, mint az érzékileg megadottból, a különlegességből az általánost ki-fejleszteni.

A jelenség alkotja a gondolkodás szükséges anyagát. Ennek kell megadottnak lennie, mielőtt a lényeg, az általános abstrakt megtalálható. Ennek a lényegnek a megértése tartalmazza minden filozófiai rejtély kulcsát. Például a világ kezdetének és

végének kérdése már nem tartozik a tudományhoz, ha a világ a gondolkodásnak és tudásnak csak előfeltétele, de nem eredménye lehet.

A gondolat alapja a szám. Minden logikus különbség tisztán quantitativ. Minden lét egy többkevesébbé állandó látszat, minden látszat egy többkevesébbé állandó lét.

Minden ok következmény és fordítva. A jelenségek egy egymásután következő során belül az általánoson megelőző az ok. Például öt madár közül lövés következtében négy elrepül. Tehát a lövés az oka, hogy négy elrepül és ijeszthetetlenség az oka, hogy egy ott marad. De ha fordítva, egy repül és négy ott marad, akkor már nem a lövés, hanem a félénkség az oka a repülésnek. Egy híres fizikus írja: „Magát a meleget nem tudjuk felfogni, csak a jelenségekből következtetünk ezen agens jelenlétére a természetben”. En fordítva, „magának a melegnek” a felfoghatatlanságából következtetek ezen agens jelen nemlétére és a meleg jelenségeit vagy hatásait mint anyagot fogom fel, amiből a fej a meleg abstrakt fogalmát képezi. Nevezük a fogalmak felcserelése nélkül a konkrét, érzékít anyagnak, akkor ennek az abstraktja az erő. Egy áruballon lemérések az anyagra való tekintet nélkül a súlyerősség kiló szerint kezeltek. Az unalmas Büchner mondja: „Ami kérek, azok a tények”, de nem tudja, mit kér; a tudományban nem a tényekről van szó, hanem a tények magyarázatairól, nem annyira az anyagról, mint az erőről. Ha a valóságban erő és anyagok azonosak, mégis a megkülönböztetésük, a különösnek és általánosnak elválasztása több mint jogos. „Az erőt nem lehet látni”. De hát maga a látás és az, amit látunk, tiszta erő. Mi nem magukat a dolgokat látjuk, csak azok hatását a szemünkre. Az anyag örökkévaló, ez csak annyit jelent, mindenütt és minden időben van anyag. Az anyag megjelenik és a jelenségek anyagiak. Látszat és lényeg között a különbség csak *quantitativ*. A gondolkodás összetesz a sokból az egyet, a részekből az egészet, a mulandóból az örökkévalót, az akcidienciákból a szubsztanciát...

Bocsásson meg, tisztelt ur, hogy megengedtem magamnak ilymódon igénybevenni az ön idejét és figyelmét. Azt gondoltam, hogy örömet szerzek önnek a bizonyítékkal, hogy egy kézműves filozófiája világosabb, mint általában a mi mai tanár-filozófiánk. Az ön tetszését többre becsülném, mintha egy akadémia tagjává akarna választani.

Befejezem azzal a biztosítással, hogy leghevesebben résztveszek az ön, korunkat messze túlhaladó törekvéseiben. A szociális fejlődés, a küzdelem a munkásosztály uralmáért életemben érdekel, mint saját magánügyeim. Csak sajnálom, hogy nem tudok tevékenyebben együtt dolgozni. Allons enfants pour la patrie!

1867 október 27 (november 5.).

Dietzgen József,

a Wladimir-bőrgyár mester munkása,
Vassili Ostrov, Szt. Pétervár

Ford.: Vas István

munka

H. PONTOPPIDÁN: SZERENCSES PÉTER (KÉT KÖTET. HAJDU HENRIK FORDÍTÁSA)

A Nobel-díjnyertes költő főműve, majdnem így: A Nobel-díjnyertes regény.

Kegyetlen regény. Kegyetlen író, aki távol tartja magát regényétől és alakjaitól, hideg, tárgyvilágos és gunyos ember, ki fölülről nézi, amint emberkéi szaladnak, mozognak, lármáznak, szenvednek és életüket élik.

Fölülről nézi egész Dánia életét, mely sok árnévvel hintve és fanyar izekkel terül elénk, fölülről nézi Berlint is, az osztrák hegyeket is, mindazt a vidéket, ahol emberei és legfőként hőse tévovázik, keresgél, tévelyeg és szenved.

Mert «Szerencsés» Péter szenved. Nem találja meg önmagát, nem tudja meg önmagát, nem látja meg utját és ezért szenved. És Pontoppidan a szigorú és fölényes, megmondja: egyetlen szerencse van: megtalálni saját utunkat és saját életünket.

Ebben a konkluziójában hasonlóságot mutat egy másik északinak, Ibsennek Peer Gyntjével. A gombóttó szintén ezt lüzi e másik Peer elé: önmagad legyél, És Sidenius Peer, mint Gynt Peer bolyong a világban és megkísérli ezt és azt és váltogatja életét és végigizleli az izlehetőt, hogy megtalálja az életét, önmagát, a szerencsését, a boldogságát.

Pontoppidan Peer-jé megtalálja ezt a szerencsét: a szerencsétlenségben, a boldogtalanságban.

De hosszú az út.

Szigorú erkölcsű, vallással telerakott, vidéki paplaktól indul el Peer, tucat gyerek közül az egyik, a megátalkodott, a családi érzés nélküli, a szülők tiszteletét ostobaságnak tartó, a hitetlen. Nyugtalan és vágyakkal tele, bizonytalan és fantasztikus tervekkel fűtve. Kopenhágában jár a felsőiskolába, mérnöknek készül és titokban, még mielőtt az alapismeretekkel kész lenne, (ó, türelmetlen ifju ő!) nagy, az egész ország termelését átreformáló csatornahálózat tervén dolgozik. És a vízierők energiáinak kihasználására új találmányok vannak a fiókjában. E tervek megvalósítása körüli harcokban lassanként kiderül, hogy a köznapi élet moesárájába utat csakánnyal nehezen lehet ütni. Nyakasság és türelmetlenség, gög és egyenesség sodorják és akadályozzák. Belekerül az üzletesek közé, ahol ő idegen. És beleesik az «uttörők» és ujitóknak abba a vegyes, forrongó és szennyest is hordó világába, amelyet Pontoppidan ugyanúgy, mint honfitársa, Knut Hamsun az «Új föld»-ben, ellenszenvesnek, fölületesnek és haszontalannak rajzol. Pontoppidan «művészei», «széplelkei» és «titánjai» fellengős, komolytalan, émelvítő emberek, akikkel szemben egyszerű polgárok könnyen lehetnek rokonszenvesek és értékesek. Pontoppidan e kör megrajzolásában annyira egyoldalú, mint amilyen egyoldalú, túlzó és

igaztalan a zsidók megrajzolásában is. (Ugy előnyükre, mint hátrányukra!) Ez a regény megrajzolási módszerének legnagyobb hibája, túlzottsága romantikát jelent.

De mindezenen túl jelentős, mélyreszántó, nagy regény. Emberek élnek benne, kik életükért és életük ellen küzdenek és birkózásuk halálosan komoly. Peer próbál vagyont szerezni, a szerencselovag utján fölfelé haladni. De a mult dologzik benne, ássa a talajt, hiába lett övé a leány, akihez nagy elszánások árán jutott (komor, erős és szeretettel teli kép a férfi és nő találkozására este a hegyi házban), hiába int nagy terveinek megvalósítása éppen a házasságon keresztül: az anya meghal. És Peer, aki megtagadta családját és csak egy napra apja temetésére ment haza, titokban fellopózik az anya koporsóját vivő hajóra (nehéz, fantasztikus kép, amint a gőzcsigára egy vad csikó után, aki veszettül kapálózik a levegőben, a festetlen, gyalultatlan koporsó, a fuvarjeles láda, a daruk, gőzpipók, láncsörgés között felemelkedik és lekerül a sörösládák, pálinkásakók, cukorsüvegek és mindenféle teherárnk közé). És együtt utazik az anya holttestével; kemény, tanulmányos éjszaka ez. Aztán kiszáll utközben ismerősöknél, beleakad annak a fővárosi, modern környezetnek az ellenkezőjébe, a falsi, látszólag egészséges, «tisztá» életébe. Itt az utolsó lökés, a visszatérés befejeztetett: ő másként akarja «csinálni szerencsését». Szakit a fővárossal, a menyasszonyával is. Már új embert talál, új leányt, tiszteletes leánya ő, egyszerű, friss, tiszta erő. Ő hozzá kell állnia neki, felfedezi újból istent, a vallás újból tartalommal telített, templom, ájtatosság, Szorgalmas lesz, leteszi vizsgáit, csendes utmérői hivatalt szerez a vidéken, megalázkodik családjá elől, az állami hivatalnok báty dolyfőssége és korlátoltsága előtt. Inger, a feleség, gyerekeket szül neki, ime a nagy világ, Róma, Bécs, a esavargások az amerikai tervek után teljes a megterés. És látszólag csend van és megelégedés, mint ahogy csend volt a kopenhágai harcok esztendeiben is. De aztán összeomlik az egész. Peer ráeszmél, hogy ez a másik végét sem az ő élete, ráeszmél, hogy ebben az életben sincsen hite. Az élet egyetlen tartalma és legfontosabb fenntartója: a hit. Hívés nélkül, az elhivatatlanságban való hívés nélkül nincs út. Ő pedig ebben a mostani életében nem hisz. Neki nem kell a boldogulásnak, a boldogságnak, a szerencsének valamelyik formája. Neki nem kell a fény, ő árnyember. Neki a szenvedés a vezető élet-eleme, az táplálja.

Elhagyja feleségét és gyerekeit, mert nem akarja, hogy azok miatta, vele szenvedjenek. Ő egyedül akar szenvedni. Nekik legyen a fény

oldalon helyük, ő elmegy az árnyoldalra. Az ország legzordabb, puszta kietlen környékére költözik, ott él ismeretlenül és egyedül. Ott is hal meg.

A pesszimizmus és optimizmus összeolvadt könyvének végső kicsengésével egyet kell értenünk: valóban a hit, az hit önmagunkban. Peer nem hisz istenben, mikor teljesen önmagára ébred, nem hisz istenben, mert bárhol keresi őt: csak magára lel. «S aki igazán ráébredt énjére, annak számára Isten fölösleges». Valóban az az egyetlen élet, ami a magunk élete. A végső igazság ez, a teljes ember igazsága és a regény végső igazsága is.

De amíg a regény eddig az igazságig eljut, sok mellékgazságot és mellékállásfoglalást fed fel, amelyek idegenek tőlünk és amelyeket feleslegeseknek, lejártaknak és korlátoltaknak éreznünk. Pontoppidan mellékproblémái és elvei a fajokról, állásfoglalása a zsidókról, mellettük

és ellenük, paraszt és faji problémái, vallás és vallástalanság problémái, részben kezdetlegesek, naivak, túlhaladtak és erőszakoltak, vagy érdektelenek előttünk. Minden magas kvalitása ellenére néha türelmetlenné teszi így a regény az olvasót. A felszínesség, ahogyan a szociális kérdéseket érinti és említi, vagy nemzetiekkel helyettesíti, érthetetlen, ha kiérezzük a végsőben a szociálisabb embertípus melletti hivatást.

Összefoglalóban: jelentős és kegyetlen munka. Nyelvének fanyar íze és pöresége is ezt érezteti. A magyar fordításban ezt az ízt majdnem lehetetlen volt visszaadni. Hajdu Henrik ezt a lehetetlent próbálta becsülettel és igazi tehetséggel megcsinálni. Új szavakat is alakított s munkájában jelentős művészi eredményeket adott. Hogy ez nem mindenütt sikerült, arról a különös dán mester furcsa nyelve tehet.

Nádass József

GARBAI SÁNDOR: DIE BAUHÜTTEN, IHRE VERGANGENHEIT UND ZUKUNFT

VERLAG: DEUTSCHER BAUWERKSBUND, 1928

Az építőmunkások munkaközössége a Bauhütte. A szerző a Bauhütték kulturális és szociális jelentőségét ismerteti a történelem összes korszakain keresztül, hogy az új munkaszövetkezetek számára, a létérdeket jelentő gazdasági program megjelölésénél ezek az adatok szolgáljanak alapul.

A munkaorganizációk a vállalkozói nyereséget kívánják megszüntetni, amikor a munkák vállalását szövetkezeteik útján végzik. A fejlett szövetkezeti rendszer szabályozó hatással van az általános bérviszonyokra és gondoskodni kíván a munkanélküliség megszüntetéséről.

Általában a munkatermelést a munkakérv hiánya csökkenti. Ennek oka az, hogy a munkás kénytelen munkarejét naponta a profit érdekében áruba bocsátani, s hogy alkalmaztatása időleges, vagyis állandóan a munkanélküliség réme fenyegeti.

A létérdeket jelentő problémákkal párhuzamosan a történelmi tények összefüggő láncolatával bizonyítja Garbai, hogy az építőművészet azokban a korszakokban volt csak képes nagy tömegekre ható művészi értékeket teremteni, amikor a dolgozók közössége testvéri együttműködést jelentett, úgy a szellemi, mint a fizikai munkások számára.

Garbai a történelmi áttekintés során a munkaorganizációk keletkezését, a családoknak törzsekké való alakulásával helyezi egyidőbe. Az első szolidaritási dokumentumot Ninive építésénél mutatja ki. Az uralkodó Nimród a 3000 babiloni kőműveshez az egymásiránti szeretetről, hűségről és összetartásról mond beszédet. Euklid már felszólítja az építőmunkásokat, hogy évenként gyűljenek össze a szövetkezeteikben, hogy megbeszélhessék a munkájukban való haladásukat, valamint az erkölcsi és anyagi kérdéseket.

Az első sztrájk III. Rhamses (Kr. e. 1300) ural-

kodása alatt volt. A gulaépítő rabszolgák, kiknek életmódja állati sornál nem volt jobb, két hétre beszüntették a munkát, mert nem kapták meg hiánytalanul járandóságukat.

Kr. e. 146 körül megalakul Rómában «Collegium Fabrorum» néven az építőmunkások organizációja, mely a korábbi szervezetek fejlett kiépítését mutatja. A «Collegium Fabrorum» a tagok három csoportjából állott: a vezető építőmesterek, a szabadkőművesek és az inasokból. Közös megállapított törvényeik a tagok jogait és kötelességeit szabályozták. A szervezet gondoskodott a betegségyeelés és temetésekéről. A kölcsönösen egymásra gyakorolt kritika hatása nagy technikai és esztétikai fejlettségüket eredményezte. A szervezet megtervezése összhangban állt az anyag cőltudatos felhasználásával. Hosszu ideig az állami munkákat is a Collegium végezte.

A napi kereset történelmi áttekintését az alábbi táblázat mutatja meg:

	Font kenyér	Font hús
Ó-kor (görög-korszak)	20	12
Középkor (Bauhütték ideje)	48	40
Új-kor (kapitalista kor)	26	8

A mai munkabérek tehát az ókori munkabérekkel megegyeznek, ellenben a középkorban ezeknek a kétszerese volt.

Az egyház felismerte az építőművészetnek a tömegekre ható szuggeszív erejét és az építőművészet kapcsolatát a munkaközösségekkel. Ennek tulajdonítható, hogy a X. század végéig az összes építőszervezetek pápi vezetés alatt állottak, s csak 1246-ban alakul az első világi vezetés alatt álló Bauhütte Strassburgban. Ebben az időben van a kézműipar virágkora. A szervezeteknek (céhek) nagy tekintélyük van, melyet alapos szakképzettsé-

m u n k a

güknek, művészetüknek és összetartásuknak köszönhetnek.

A munkaidő szabályozva volt s így a kőműves heti munkaórája nyáron 60, télen pedig 30-nál több nem lehetett. A munkaszünet szombaton 2 órától kedd reggelig tartott. A munkabérek, amint láttuk, a mai bérek kétszeresét is meghaladták, emellett szombaton minden kőművestestvér 3 pfennig fürdősi pótlékot is kapott. A felmondási idő 8 nap volt. (Amint tudjuk, ma a kőműveseknek nem jár felmondási idő.)

A XVII. század első felében jelentek az első kapitalisztikus építőüzemek, melyek létrehozták a bér munkást.

A harc a céhek és a kapitalisztikus üzemek közt körülbelül 150 évig tart, s véglegesen a gőzgép felváltásával dőlt el (1770). A Bauhütten történetében új korszak kezdődik. A vezetőmesterek kilépnek az egyesületekből és mint vállalkozók, vagy mint az építető képviselői működnek s így megszüntek tovább is mint buzdítók és művészi tanácsadók együttműködni. Az eddigi összetartó erők helyébe a szétváltó erők léptek s részben ennek a körülménynek tulajdonítható, hogy a polgári társadalom nem volt képes önálló stílust létrehozni.

A XVIII. század első felében az angol bér munkások helyzete a rabszolgasággal áll egy szinten. Napi 14—16 órai munka mellett is megélhetésük alig volt biztosítva. Már egy évszázaddal később (1825) az angol építőmunkások szövetsége 40.000 tagot számlált, ami 1924-ig 345.000-re emelkedett. A munkaidőt 8 órában állapították meg, általában az angol építőmunkások szakszervezete formulázta meg a szervezeti elveket.

A német munkások központi szövetsége 1863-ban alakult meg Leipzigben, Lassalle agitációjára, szocialista szellemben. Az építőmunkások önálló szövetsége 1868-ban alakult meg. A szövetségek programjába tartozik a betegség-, baleset-, rokkantsági- és agkori biztosítás, temetkezési járulék, munkanélküli és sztrájksegélyezés.

A berlini építőmunkások 1871-ben kivívták a 10 órai munkaidőt, ami forradalmi jelentőséggel bírt. 1875-ben jelenik meg az első szaklap, a „Grundstein”. Az első internacionális építőmunkások kongresszust Berlinben tartották 1903-ban. A második (Stuttgart 1907) már 17 állam képviselői vettek részt.

A háború előtti bérházépítő tevékenység során Garbai megállapítja, hogy az európai városok bérházainak kétharmadrésze jelzálogkölesönből épült. A háború előtti és a mai lakbér összehasonlításánál azt látjuk, hogy egy munkáscsalád lakásának felépítése a háború előtt 6000 aranymárkába került, ennek 6%-os évi kamat mellett az évi bére 360 aranymárka, addig ma egy hasonló nagyságú lakás építési költsége 10.000 aranymárka, 8%-os kamat mellett 800 aranymárka az évibére. Vagyis amíg a háború előtt a munkás keresetének 14%-át, addig ma 40—50%-át fizeti ki lakbérre a nem kötöttbérű lakásért.

A decentralizált vállalkozásra jellemző, hogy az 1907—1924. évek statisztikai kimutatásai szerint, a vállalatok évi munkaslétszáma átlagban 6—9 ember közt mozgott. A fizetett munkanapok száma leggyakrabban esetében emelkedett az évi 180 fölé, míg az egyéb ipari szakmákban sohasem maradt 280 alatt.

Az angol építőparlament (1917—1921) munkáját ismerteti részletesen, melyben az építővállalatok és

építőmunkások kiküldöttei éveken át keresték a munkateljesítmény visszafejlődésének okait és azok orvoslását.

A háború után alakult munkásszervezetek építkezéseinek számadataival betekintést nyújt az angol, német, ausztriai, olasz és orosz államok szocializált üzemének működésébe. Németországban például 1921—1926-ig 35.161 lakást építettek az építőmunkás-szervezetek s ez körülbelül az 5%-át tette ki az összes épített lakásoknak, ami 1925-ig 850.000 körül mozgott. Szovjetországban 1926-ig 111.633 lakást építettek, ebből 3% a magán-építkezés. Moszkva mellett 1926-ban egy minta lakóház-telepet építettek 10 hét alatt. A lakástípus 60 m²-ben állapították meg és 1 légköbméter beépítés 20 rubelbe került.

Az európai szervezetek az elért eredmények mellett sem tudtak biztos gazdasági alapokra helyezkedni. Időnként válságba jutottak, mint ahogy azt a jól szervezett angol építőmunkásoknál is láttuk a közelmúltban. Garbai a nagyjelentőségű probléma megoldását a termelő és a fogyasztó termelészertérü érdekeinek kölcsönös kielégítésében látja. Az individuális alapon álló magángazdaság úgy a termelő, mint a fogyasztó kibaszolásával jut a profithoz. A németországi „Dewog” (Deutsche Wohnungsfürsorgegesellschaft für Arbeiter, Angestellte und Beamter A.-G.) már a fogyasztók megszervezését tűzte ki céljává, hogy a társadalmi erők együttműködése biztosítható legyen.

Befejezésül Garbai az alakítandó szövetségek tervezetét dolgozza fel, a modern építőmóddal összehangban. Az építőipar technikai fejlettsége lehetővé teszi, hogy az építkezések előkészítése télen vagy rossz időben is végezhető legyen, az üzemek fedett csarnokaiban. Az alakítandó munkaközösségek lehát, a termelés fokozásán kívül, mely a magánvállalatokkal szemben versenyképességüket fokozza, kell, hogy a fogyasztókat is megszervezzék, akik számukra a társadalmi tőkét biztosíthatják.

Az új munkaközösségekkel szemben Garbai nagy igényeket támaszt. A gazdasági kérdéseken túl a dolgozók testvéri együttműködését és harmonikus életlehetőségét várja s ezzel egyidejűleg egy új nagy építőkultúra kibontakozását. Könyve befejező soráiban felhívja az építészeket és munkásokat készülniük a harcra, amit a kapitalisztikus építőiparral kell megvívni, a szebb, az alkotómunka számára alkalmasabb jövőért. Fischer József

JAN TSCHICHOLD: DIE NEUE TYPOGRAPHIE (AZ ÚJ TIPOGRAFIA)

Jó néhány év óta fokozatos átalakuláson megy át a tipográfia mindenütt, ahol fejlett könyvnyomtatás, előrehaladott grafikai és reklámművészet van. Tehát elsősorban Németországban. Közvetlenül utána Oroszországban, ahol a cárizmus bukása óta azelőtt soha nem álmódott magas fokra emelkedett a tipográfia. A „béke” megkötése óta magunk is tapasztalhatjuk, hogy a képzőművészetek nyomán a tipográfiai irányok „stílusok” mint változnak, föltűnnek és letűnnek, hogy újabb kifejezőmódoznak adnak helyet. Az intelligens olvasó bizonyos mértékben állandó kapcsolatban van már az olvasás révén is a tipográfiával és így láthatja,

mint vonult el szemünk előtt a futurizmus után az expresszionizmus, kubizmus, dadaizmus és még egy-néhány izmus. Mindez stíluskeresés volt, tapogatózás, amely abban a pillanatban megszűnik, amikor a forrongás megállapodik. Ez, ugylátszik, megtörtént és a maga életerős, fejlődőképes műveiben kiferrott belőle az új tipográfia.

Jan Tschichold ezt az új tipográfiát ismerteti 240 oldalas könyvében, a jól sikerült példák százaival illusztrálva minden mondanivalóját. Az új tipográfia eredetének kutatásában a szerző eljut a technika mai magas fejlődési fokáig, a mérnöki művek konstruktív fölépíttségéig. A használati tárgy legutolsó és legtisztább formája is geometriai alakzatokból épül föl. Az új idő egészen új optikai beállítást értelt meg és rámutatott az ember primer kifejezőmódjára: a geometriai exakt formákra. És mert a káosz helyett a dolgok rendjére, a tisztaságra és igazságra vágyódunk, eljutottunk olyan formákhoz, amelyek nem tagadják meg azokat az elemeket, amelyekből fölépülnek, hanem nyíltan mutatják és igenlik azokat. Az így létesülő formának egyéniség- és nemzetségtőlteknek kell lenniük. A mai ember esztétikailag kinosnak találja az alkotó személyének előtérbelakodását. Mint minden ember a nagy egésznek egyik része, ugy műve is az összetartozás érzésének legyen kifejezője.

A tipográfia mindenkor összefüggött a képzőművészetekkel és mindenekelőtt az architektúrával. Ma új és nagyszerű építőművészet kialakulásának vagyunk a szemtanúi és ez nyomja rá bélyegét tipográfiánkra is.

Az elmúlt századok és évtizedek legszebb példáival kísérli a jeles tipográfus művészettörténeti visszapillantását, míg fejtegetéseiben az új tipográfiához érkezik. Ma már tudjuk, hogy a művészet nem a természet külső lemásolásában nyilvánul meg, hanem olyan alkotásban, amely a tektonikából veszi törvényeit és nem a pusztán külső megjelenésből, a természetből. A természet, ez a jó mérnök ugyanolyan ökonomiával, technikával és helyes egymásutánban építi föl művét, mint mi maiak a képet. A festék és a sík felület már nem elegendő, megkísérik az alkotást különféle más anyagokból is: fa, fém, papíros stb. Erre nézve néhány ábrát találunk a könyvben, köztük az új művészeti és tipográfiai irány magyar képviselőitől is: Kassáktól, Moholy-Nagytól, akit a dessauai Bauhaus hívott meg és Molnár Farkastól.

Az új tipográfia alapelvei közül megemlíti a mű, hogy alkalmazkodnia kell a mai élethez. Nem érünk már rá arra, hogy sorról sorra mindent elolvassunk, hanem átfutjuk a nyomtatványt és ha érdeklődésünket fölkelte, akkor elolvassuk. Ezért ma nem a «formán» van a hangsúly, hanem az eleven beállításon. A «művészi fantáziát» a természet és a technika új tanulmányozása és megismerése és az ezekhez való közeledés váltotta föl. Ez a vizsgálódás megmutatja, hogy a forma nem önálló, hanem a fölhasznált anyag funkciójából épül föl. Az új tipográfia eszerint megszabadul a zavaró díszektől, mint a modern épület és butor és világosságára és gazdaságosságára törekszik. Minden tipográfia, amely előre megfontolt formaeszméből indul ki, hamis. Az új tipográfia abban különbözik a régebbiektől, hogy elsőnek kísérelte meg, hogy a megjelenési formát a szöveg funkciójából fejlessze ki. A szöveg minden része logikus hangsúly- és értékviszonyban van a másikkal. Ezt a tipográfus

egyszerű, látható kifejezőmóddal: a szövegrészek nagysági és vastagsági viszonyok különbözőségével, a sorrenddel, színekkel és fotográfiák alkalmazásával éri el. Az eddigi ritmust új ritmus, az aszimmetria ritmusa váltja fel. Az aszimmetria a funkcionális alkotás ritmikus kifejezése. Innen van az új tipográfiában előszeretettel alkalmazott aszimmetria. Ez optikailag lényegesen hatásosabb teszi a modern nyomtatványt a régi szimmetriánál. De ezt is módjával Nem szabad nyugtalanossággá és káosszá fajulnia. A mai élet mozgalmaságát kell a nyomtatványnak kifejeznie.

A mai ember elveti az ornamentikát, amelyhez a léniakombinációk is tartoznak. A cicoma nem szépít meg semmit. Az új tipográfia az ellentéteket hangsúlyozza és ezekből alkot harmonikus egységet. Minden nyomtatványban a tárgya, szövege adja meg konstrukcióját. Az új tipográfia úgy építi föl a szöveget, hogy a tekintetet az egyik szóról, vagy szövegesopotról a másikhoz vezesse. Tehát arra kell törekedni, hogy a szöveg céltudatosan tagozódjék akár a betűk és sorok méretkülönbsége, téreltolása, akár vastagsági foka és színellentétei révén.

Ami a betűket illeti, a szerző az új tipográfia részére az ugynevezett groteszk* betűket tartja alkalmasabbnak. Ez egyforma vastagvonalú betű, míg az antikvának vékonyabb és vastagabb vonalai vannak. A folyó szöveg részére természetesen vékony és világosvonalú betűt ajánl, amelyet majd valamelyik mérnöknek kell még csak ezután megkonstruálnia.

Nagyon hatásos eszköze az elementáris új tipográfiának a fotográfia is. Reklámyomtatványban alkalmazták. Fotográfiákat vágnak ki, esetleg többet összeillesztenek, kliséket készítenek belőle és azt beleszerelik a szöveg közé. A kettőt kombinálják is, de a foto egyedül is hatásos falragasz vagy hirdetés lehet, anélkül hogy csak egyetlen szót is szednének melléje. Ezt a fotóval való szerelést *fotomontáznak* nevezik. Nálunk a «Magyar Grafika» május-juniusi számában Kassák ismertette az új tipográfiával kapcsolatban.

A szerző néhány *photogramot* is reprodukál könyvében. Ezeket fényérzékeny papíron minden apparátus nélkül, közvetlenül a leveendő tárgyról készítik. A műben sok szignetet is látunk.

A bemutatott sok példa tulnyomó részét a szerző maga tervezte, de sok benne az orosz új tipográfia is, amelynek egyik fő képviselője El Lissitzky.

Külön fejezetet szentel Jan Tschichold a *kisbetűs* írásmódnak is. A kurrens betű egyszerűbb, szebb, könnyebben olvasható, minél fogva jobban alkalmazkodik az új tipográfiához. Hiszen kezdetben csak kis betű volt. Később komplikálták ezt az egyenletes, esztétikus betűt zavaró, a harmóniát megbontó nagy (verzális) betűkkel. Minek a két alfabéta, ha egy is elegendő? Már takarékosági szempontból is a kizáróan kisbetűs tipográfia érdekében emel szót.

Jan Tschichold műve rendkívül érdekes. Aki a grafikával és a tipográfiával valamelyes kapcsolatban van, sokat merithet belőle, ha nem is tud németül. A műnyomó papírosra nyomtatott munka a kiadónál, a Bildungsverband der Deutschen Buchdrucker kiadóvállalatánál (Berlin, Dreibundstrasse 5.) rendelhető meg. Ára 6.50 márka. Herzog S.

* Lapunk címbetűihez hasonló, de vékonyabb betű.

munka

„SZAVALÓKÓRUS-ANTOLÓGIA“

A munkáskultúrtörekvések egyik legsajátosabb terméke, a szavalókórus, Magyarországon is elterjedőben és népszerűsödőben van. Mindazonáltal mi az eddigi sikerek magyarázatát nem annyira az első kísérletek értékében, mint inkább magának a műfajnak határejében és ujszerűségében látjuk.

A fejlődés érdekében (s a fejlődésnek a magyarországi szavalókórusok ma még letelején tartanak) nagyon fontos volna, hogy a kórusok ne ismételjék önmagukat, ne uniformizálják a lehetőségeket, hanem minél több irányban kísérletezzenek, minél több hangot szólaltassanak meg. Ezek a kórusok arra hivatottak, hogy egy feltörekvő osztály egységes akaratának s egy épülő új kulturának reprezentánsai legyenek: tehát jól, jól és sokat kell reprezentálniuk.

Fentiekből kifolyólag mi végeredményben hasznosnak tartottuk azt a kórusok közti versengést, amelynek szomorú alap-oka: a fiatal magyar proletárság személyi ellentétek miatt, szétforgácsolt-sága. Ugy gondoltuk, hogy több kórus több újat, több formapróbálkozást, szóval mindenképpen gazdagodást fog adni az új szocialista megnyilvánulásnak. Ebben a várakozásban egyformán fordultunk minden kórus felé, gondolva, hogy az elért eredmények, valamint a kórus belső törvényei és anyagszerűségének követelményei majd elvégzik a szükséges rostálást.

Igy vettük kezünkbe a nemrégiben megjelent szavalókórus-gyűjteményt: jóhiszemű várakozással, hiszen egy meglévő kultúrászükségletet próbál kielégíteni. Sajnos, a feladat meghaladja erőit. Ezt meg kell mondanunk, mert különben a pusztán tény előtti kritikátlan behódolás, vagy a személyi beállítottságok súlyos károkat okozhatnak a fejlődő kórusoknak.

Mindenekelőtt: mi feltétlenül szocialista költészetet követelünk a munkásságnak s különösen a munkáskórusoknak és azok közönségének. Ebben a meghatározásban azonban érték- és mesterségbeli követelés is foglaltatik: nem jelenthet frázisokkal takart tehetségtelenséget, sem a mozgalomtól távolabb álló költők vörösre átfestett erőlködéseit. Már pedig a könyvben szereplő eredeti új versek kivétel nélkül ebbe a két kategóriába tartoznak.

A fordításoknál — munkásgyűjteményről lévén szó — az első probléma a megválogatásé. Nem szabadna olyan verseknek dominálni a füzetben, amelyek teljesen távol állnak a magyar szocialista munkásság jelenlegi érzelmi és értelmi világától. To-

vábbá pedig egyenesen megdöbbentő a fordítások mesterségbeli gyöngesége. Vajjon azt akarja-e ez jelenteni, hogy a munkásság ugysem ért hozzá, nekik mindent be lehet adni?

A kínálkozó sok példa közül csak egyet akarós kiragadni: Dehmel Aratódal c. versét; ennek bárbarul keréketört fordítása a fület sérti mindenkinek, aki az eredeti, csupa-muzsika, csupa-ritmus verset ismeri, annál is inkább, mert van egészen jó magyar fordítása is. Az antológiában közölt fordítás mindenekelőtt elsikkasztja az eredeti vers nyugtalan jambikus lendületét: helyette lagymatag magyar tiszótágosokat (4—4—2) ad. Erőtlén és költőiellen mondatok és kinrimek is bőven akadnak benne. Például:

«Gabna fejét aranykalász húzza,
Egész világ csupa-csupa búza»

(eredetiben: Es steht ein goldnes Garbenfeld, Es geht bis an der Rand der Welt, Mahle, Mühle, Mahle). Vagy a végén:

«Vihar csap át a földön, az égen,
Ember többé nem kiáltoz éhen»

(eredetiben: Es fegt der Sturm die Felder rein, Es wird kein Mensch mehr hungrig sein), nem is beszélve a refrén, prózai, döcögő és magyartalan megoldásáról.

Utolsónak hagytuk, mert már nem szorosan az antológiához tartozó, a versek beosztásának, kórusra-alkalmazásának kérdését. Ennek hibáit a 100% kórusának előadó formájában tisztán láthatjuk. A versek felépítése mindenütt a szőlőkre támaszkodik, az egész kórus csak ritkán jut szóhoz, akkor is többnyire külsőleges okból: azaz, ha hangosan, erősen kell kiabálni. Holott belső összefüggéseken kívül a munkásmozgalom reprezentálására is törekedni kellene. Már pedig a tisztán indulat: kitörések és a csak egyféle dinamikát — a halk és hangos beszéd szembeállítását — ismerő módszer nem alkalmas a szervezett, egységes és tudatos tömeg megjelenítésére.

Mіндеzen hibákért pedig nem a kórus tagjai felelősek. Ez a kis garde többet érdemelne, mint csak hitére és érzelmi túltelítettségére alapozott hatásadásra. A «több» bennük van — és a kórus vezetőjének vagy vezetőségének volna kötelessége kihozni belőlük.

Justus Pál

munka művészeti és társadalmi havi beszámoló • felelős szerkesztő és kiadó: kassák lajos • a szerkesztő helyettese: nádass józsef • szerkesztőség és kiadóhivatal budapest, VI., lehel-utca 6. V. 1 • minden közleményért a szerző felel • egyeslap ára: 1.20 p. előfizetési ár félévre 6 p. egész évre 12. p.

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN — FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA